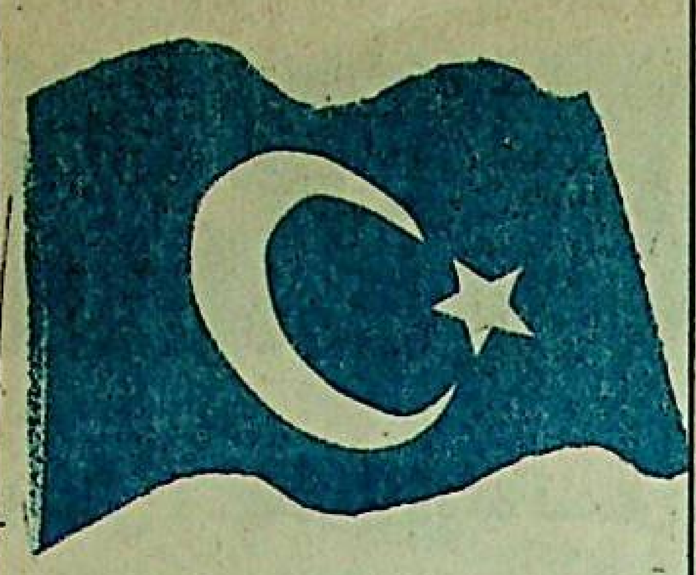

ئىستىقلال

2000 - يىلى 4 - ئاي
6 - سان

«شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى» ئورگان گېزىتى

قوش ھەپتىلىك
سىياسىي - ئىلمىي گېزىت

قايغۇلۇق خەۋەر

قايغۇلۇق خەۋەر

قايغۇلۇق خەۋەر

قىرغىزىستان « ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى نىغمەت ئابدۇقادىر بوساقوپ قەستكە ئۇچراپ قۇربان بولدى

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيەتلىك « ئۇيغۇر ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى، شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى « ۋەتەن فوندى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە شەرقىي تۈركىستان مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ ئاكتىپ جەڭچىسى، جەسۇر، ئىرادىلىك ئۇيغۇر سىياسىيون نىغمەت ئابدۇقادىر ھاجىم 2000 - يىلى 28 - مارت كۈنى (سەيشەنبە) بېشكەك ۋاقتى ئەتىگەن سائەت 9 دا نامەلۇم قاتىللارنىڭ سۇيقەستىگە ئۇچراپ قۇربان بولدى. مەرھۇمنىڭ قەستكە ئۇچرىغانلىقى ھەققىدىكى خەۋەر، دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ياشاۋاتقان يۇزمىڭلىغان شەرقىي تۈركىستانلىقنى چەكسىز قايغۇلاندۇردى. ۋەقەدىن كېيىن، ھەرقايسى ئەللەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى مەرھۇمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە ۋە « قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » رەھبەرلىك ھەيئىتىگە ئارقا - ئارقىدىن تەزىيەنامە يوللاپ، مەرھۇمنىڭ قۇربان بولغانلىقىدىن چەكسىز قايغۇرغانلىقىنى ۋە قاتىللاردىن چەكسىز نەپرەتلەنگەنلىكىنى ئىزھار قىلىش بىلەن بىرگە، مەرھۇمنىڭ ئائىلە - تاۋاباتلىرىغا جانابى ئاللاھتىن سەبىر تىلىدى. مەشھۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن ۋە كۆپلىگەن ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى بۇ ۋەقە مۇناسىۋىتى بىلەن مەخسۇس بايانات ۋە ئاخبارات ئېلان قىلىپ، قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىدىن مەرھۇمنىڭ قاتىللىرىنى تېز ئارىدا ئېنىقلاپ چىقىشنى تەلەپ قىلىش بىلەن بىرگە، (داۋامى 2 - بەتتە)

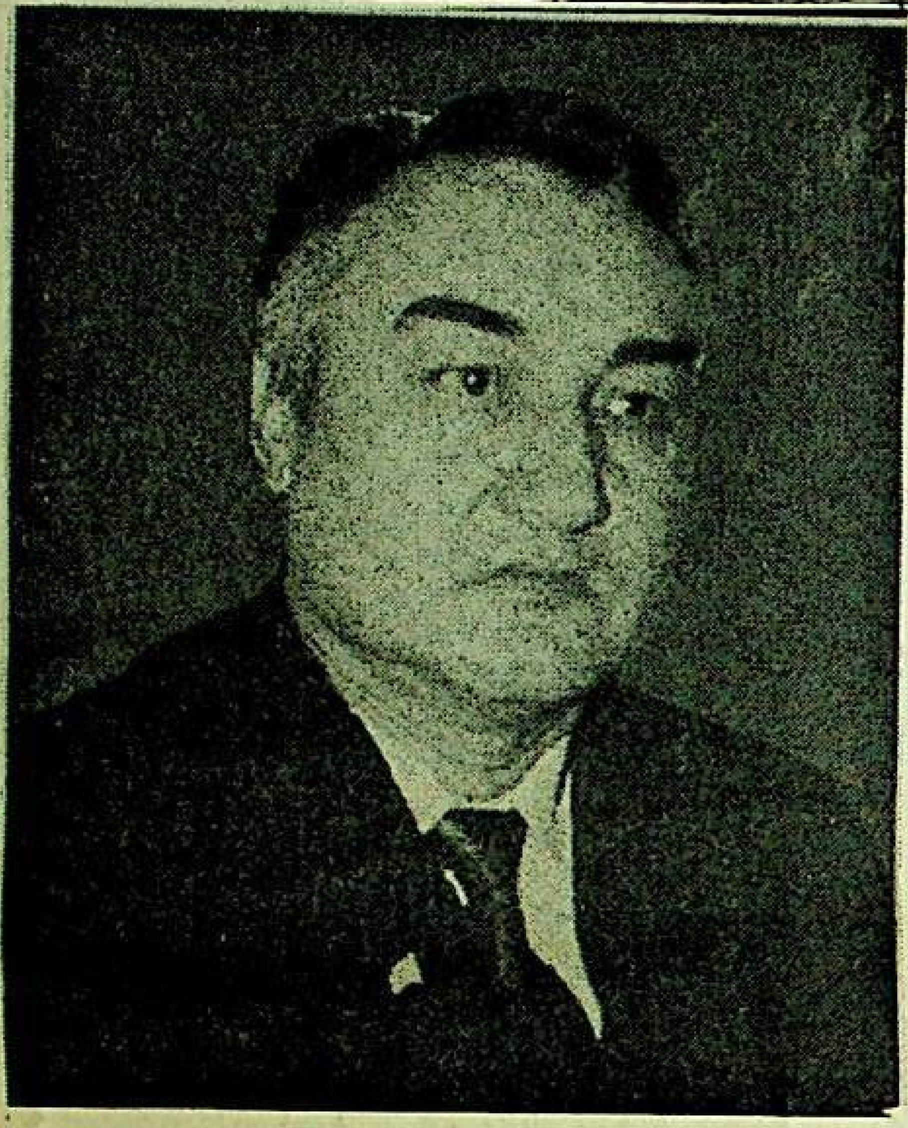

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ تۇنجى قېتىملىق دائىمىي كومىتېت يىغىنى ئاپرىلدا تۈركىيەدە چاقىرىلدۇ

ئۆز خەۋەرىمىز: « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » مەركىزى ئورگىنى، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك دائىمىي كومىتېت يىغىنىنى 2000 - يىلى 4 - ئاينىڭ 29 - 30 - كۈنلىرى (شەنبە - يەكشەنبە) تۈركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھرىدە ئېچىشنى قارار قىلدى. قۇرۇلتاينىڭ مەزكۇر قارارى يېقىندا قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان تەرىپىدىن قۇرۇلتاينىڭ 15 نەپەر دائىمىي كومىتېت ئەزاسىغا يازما ھالدا ئۇقتۇرۇلدى.

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىغا ئاساسەن ، قۇرۇلتاينىڭ دائىمىي كومىتېت يىغىنى ھەر 6 ئايدا بىرقېتىم چاقىرىلىدۇ.

قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان مۇخبىرىمىزنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا، بۇقېتىم تۈركىيەدە چاقىرىلىدىغان تۇنجى نۆۋەتلىك دائىمىي كومىتېت يىغىنىدا، قۇرۇلتاينىڭ بۇندىن كېيىن تاشقى دۇنيادا خىتايغا قارشى يۈرگۈزىدىغان يېڭى تاكتىكا ۋە ستراتېگىيەلىرى، خەلقئارالىق تەشكىلاتلار بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلەر، تىبەت، موڭغۇل ۋە دېموكراتىك خىتاي تەشكىلاتلىرى بىلەن بولىدىغان مۇناسىۋەتلەر، شۇنداقلا قۇرۇلتاينىڭ تەشكىلى، ئىقتىسادى مەسىلىلىرىنىڭ ئەتراپلىق ھالدا مۇزاكىرە قىلىنىدىغانلىقىنى بايان قىلدى.

گېرمانىيەدە ئۇيغۇرچە تىل - يېزىق ۋە دىنىي تەلىم - تەربىيە كۇرۇسلىرى ئېچىلدى

ئۆزخەۋىرىمىز: مەركىزى ئورگىنى گېرمانىيەنىڭ ميونخىن شەھرىگە ئورۇنلاشقان « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » قارمىقىدىكى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » تەشكىلاتى، گېرمانىيەدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر ئۆسمۈرلىرىنىڭ ئۇيغۇرچە تىل - يېزىقىنى ۋە دىنىي ئېتىقادىنى قوغداپ قېلىش، شۇنداقلا ئۇلارغا مىللىي ئۆرپ - ئادەت ۋە خۇسۇسىيەتلەرنى سىڭدۈرگەن ئاساستا تەربىيلەپ چوڭ قىلىش مەقسىدىدە مەخسۇس ئۇيغۇرچە تىل - يېزىق كۇرسى ۋە دىنىي تەلىم - تەربىيە كۇرسى ئاچتى.

(داۋامى 3 - بەتتە)

ئۇيغۇرلار مەسىلىسى ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسىدە

ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسى، خەلقارا ھەركەت ۋە ئىنسان ھوقۇقى شۆبە كومىتېتى يېقىندا خىتايدا كىشىلىك ھوقۇقنىڭ دەپسەندە قىلىنىۋاتقانلىقى توغرىسىدا بىر گۇۋالىق بېرىش يىغىنى ئۆتكۈزدى. (داۋامى 3 - بەتتە)

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشر قىلدى

قايغۇلۇق خەۋەر

(بېشى 1 - بەتتە) دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتى، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى، خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى قاتارلىق خەلقئارالىق تەشكىلاتلاردىن، قاتىللارنى دەرھال تېپىپ چىقىپ جازالاش ۋە قىرغىزىستاندا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى رەھبەرلىرىنىڭ ئامانلىقىغا كاپالەتلىك قىلىش ھەققىدە قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىگە بېسىم ئىشلىتىشنى ۋە ھەيدەكچىلىك قىلىشنى قاتتىق تەلەپ قىلدى.

مەرھۇم نىغمەت بوساقوپ ھاجىم سابىق (سولدىن 2 - كىشى) « شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ ۋەكىللىرى بىلەن ئەنقەرەدىكى مەشھۇر مىللىي رەھبىرىمىز مۇھەممەت ئىمىن بۇغرانىڭ قەۋرىسى بېشىدا

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ قۇرۇلتاي نامىدىن مەرھۇمنىڭ ئائىلىسىگە يوللىغان تەزىيەنامىسىدا قىسقىچە : « بۈگۈن بىز چەكسىز قايغۇ ئىچىدە، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى ۋەتەن فوندى » نىڭ رەئىسى، قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقىنىڭ رەئىسى نىغمەت بوساقوپنىڭ بەختىكە قارشى سۇيىقەست بىلەن ۋاقىتسىز ۋاپات بولغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئابدۇقادىر ئاكىمىزغا، نىغمەت ھاجىمنىڭ خانىمى ۋە باللىرىغا، ئۇرۇق - تۇققان، دوست - بۇرادەرلىرىگە چوڭقۇر قايغۇلۇق قەلبىمىزنى ئىزھار قىلىمىز، مەرھۇمنىڭ ياتقان يېرى جەننەت بولغاي، ئامىن » دېيىلگەن.

تاشقى دۇنيادىكى مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ ھارماس جەڭچىسى مەرھۇم نىغمەت ئابدۇقادىر ھاجىم 1950 - يىلى 5 - يانۋار كۈنى غولجا شەھرىدە تۇغۇلغان، 1957 - يىلدىن 1963 - يىلىغا قەدەر غولجىدا باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇغان، 1963 - يىلى ئائىلىسى بىلەن بىرگە سوۋېت ئىتتىپاقىغا كۆچۈپ چىققان ۋە 1963 - يىلدىن 67 - يىلىغىچە سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئوتتۇرا مەكتەپنى ئوقۇپ تاماملىغان. 1967 - يىلى قىرغىزىستان دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىقتىسات فاكولتېتىغا قوبۇل قىلىنغان ۋە بىرتەرەپتىن ئوقۇپ، بىرتەرەپتىن سودا تارماقلىرىدا خىزمەت قىلىپ ئۇنىۋېرسىتېتنى تاماملىغان. شۇندىن تارتىپ تاكى كېيىنكى يىللارغىچە قىرغىزىستاندا تۈرلۈك كارخانا ۋە سودا - تىجارەت ئورۇنلىرىدا خىزمەت قىلىپ كەلگەن.

نىغمەن ئابدۇقادىر ھاجىم ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ۋە باشقا ئەللەردىكى ھەرقايسى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى بىلەن يېقىن مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنى ماددى ۋە مەنىۋى جەھەتتىن ئىزچىل ھالدا قوللاپ كېلىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەر زاتلارنىڭ بىرى ئىدى. ئۇندىن باشقا ئۇ يەنە دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان تۈرلۈك سىياسى - ئىجتىمائى پائالىيەتلەرگە تەشەببۇسكارلىق ۋە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىپ كەلگەن ئىدى. مەسىلەن، 1992 - يىلى ئامېرىكىدا « شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇل خەلقلىرى بىرلىكى » نىڭ يىغىنى چاقىرىلغاندا، نىغمەت ھاجىم بارلىق خىراجەتلىرىنى ئۆزى چىقىرىپ قىرغىزىستاندىن ئالاھىدە ئامېرىكىغا بېرىپ بۇقېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان ۋە يىغىندا موھىم سۆز قىلىپ، قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىنىڭ يۈرەك ساداسىنى ئەكسئەتتۈرگەن ئىدى. يەنە ئۇ قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە 1995 - يىلى گوللاندىيەدە چاقىرىلغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ ئومۇمى قۇرۇلتىيىغا ئۆزىنىڭ بارلىق چىقىملىرىنى ئۆزى كۆتۈرۈپ قاتناشقان ۋە بۇقېتىمقى يىغىندىمۇ قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىغا ۋاكالىتەن موھىم سۆز قىلغان ئىدى. ھەتتا ئۇ مەشھۇر مىللىي رەھبىرىمىز ئەيسا ئەپەندى ھايات چېغىدا بىرقانچە قېتىم ئالاھىدە تۈركىيەگە كېلىپ ئەيسا ئەپەندى بىلەن كۆرۈشكەن ۋە ئۇنىڭدىن بىۋاستە ھالدا تەلىم ئېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولغان ئىدى، ئەيسا ئەپەندىم ۋاپات بولغاندىن كېيىنمۇ ئۇيەنە ئەيسا ئەپەندىمنىڭ چوڭ ئوغلى، مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن چوڭقۇر دوستلۇق مۇناسىۋىتى قۇرۇپ، ئەركىن ئەپەندىنىڭ سىياسى پائالىيەتلىرىنى ئاكتىپ تۈردە قوللاپ كەلدى.

1998 - يىلى تۈركىيەدە « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » قۇرۇلغاندا، مەركەزنىڭ قۇرغۇچىلىرى سۈپىتىدە يىغىنغا قاتناشقان ۋە « خەلقئارا شەرقىي تۈركىستان مىللىي مەركىزى » نىڭ مەركىزى كومىتېت ئەزالىقىغا ۋە مىللىي مەركەز قارمىغىدىكى « ۋەتەن فوندى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە سايلاندى، 1999 - يىلى ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە چاقىرىلغان « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » دىمۇ ئۇيەنە ۋەكىللەرنىڭ بىردەك كۆرسۈتىشى بىلەن قۇرۇلتاي قارمىغىدىكى « ۋەتەن فوندى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىكىگە سايلاندى.

نىغمەت ئابدۇقادىر ھاجىم 1997 - يىلدىن باشلاپ قىرغىزىستان « ئۇيغۇر ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۈز ئۈستىگە ئېلىپ كەلگەن بولۇپ، قىرغىزىستاندا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىنسانى ھەق - ھوقۇقلىرىنى قوغدىغۇچى سۈپىتىدە جىددى ۋە پائال ھەرىكەت قىلىپ كەلگەن ئىدى. ئەمما مەرھۇمنىڭ ھەقىقى نىيەتلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا ئۆمرى يار بەرمىدى. دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار، جۈملىدىن قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرى نىغمەت ئابدۇقادىر ھاجىنىڭ ئۇيغۇر مىللىتى ئۈچۈن قىلغان خالىس خىزمەتلىرىنى مەڭگۈ ئۇنۇتمايدۇ!

ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ ئىنسان ھەقلىرى دوكلاتىدا خىتاي ھاكىمىيتى قاتتىق ئەيىپلەندى

ئىنسان ھوقۇقلىرى بويىچە يىللىق دوكلاتى 26 - فېۋرال كۈنى ئېلان قىلىندى. دۇنيا كۆلىمدە ئونلىغان دۆلەتلەردىكى ئىنسان ھوقۇقلىرى مۇھاكىمە قىلىنغان مەزكۇر دوكلاتتا، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۆز پۇخرالىرىنىڭ ئىنسانى ھەق - ھوقۇقلىرىنى ئېغىر دەرىجىدە دەپسەندە قىلىۋاتقانلىقى قاتتىق ئەيىپلەندى.

دوكلاتتا، خىتاي « مۇستەبىت دۆلەت » دەپ كۆرسۈتۈلگەن ۋە « بۇ دۆلەتنىڭ پۇخرالىرى كومپارتىيە رەھبەرلىكىدىكى سىياسى تۈزۈمگە تىنچ يول بىلەن قارشىلىق كۆرسۈتۈش ئەركىنلىكىدىن ۋە خىتاي رەھبەرلىرىنى، شۇنداقلا ھۆكۈمەتنىڭ شەكلىنى ئۆزگەرتىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىنغان » دېيىلگەن.

دوكلاتتا يەنە، خىتايدا ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىدە ياخشىلىنىش ئۇيۇقتا تۇرسۇن،ئەكسىچە 1999 - يىلى داۋامىدا بارغانسېرى يامان بولغانلىقى قەيت قىلىنىپ، خىتاي ھاكىمىيتىنىڭ ئۆز خەلقىنى دىنىي، سىياسىي ۋە ئىجتىمائى ساھەلەردە قانداق تەقىپ ئاستىدا تۇتۇۋاتقانلىقى تەپسىلى مۇھاكىمە قىلىنغان.

ئامېرىكا تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ 1999 - يىللىق دوكلاتىدا يەنە، قولغا ئېلىنغانلارنىڭ قىيىن - قىستاقلارغا ئېلىنىشى، ھامىلدار ئاياللارنىڭ بالا چۈشۈرۈشكە مەجبۇرلىنىشى ۋە مەجبۇري تۈردە تۇغماس قىلىۋېتىلىشى قاتارلىقلار گەرچە خىتاي قانۇنىدا مەنئى قىلىنغان بولسىمۇ، لېكىن ئەمىلىيەتتە ئىجرا قىلىنىۋاتقانلىقى ئۈستىدە توختۇلۇپ: « قانۇندا تۇتقۇنلارنىڭ قىيىن - قىستاقا خىتايغا تېگىشلىك بابىدا، ئاياللارنىڭ ۋە ئەرلەرنىڭ قانۇنلارغا زىت رەۋىشتە قولغا ئېلىنغانلىقى، ئۇرۇلغانلىقى، نازارەت ئاستىدا قىينالغانلىقى ۋە ئۆلتۈرۈلگەنلىكى قەيت قىلىنىپ،

(داۋامى 6 - بەتتە)

گېرمانىيەدە ئۇيغۇرچە تىل - يېزىق ۋە دىنى تەلىم - تەربىيە كۇرۇسلىرى ئېچىلدى

(بېشى 1 - بەتتە)

تەشكىلات رەھبەرلىكى بۇ ئىككى كۇرۇس ئۈچۈن مەخسۇس سىنىپ ھازىرلاپ، سىنىپقا تۆرلۈك ئوقۇتۇش ئەسلىھەلىرىنى تولۇقلاپ بەردى. تەشكىلاتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن يەنە ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن ئۇيغۇرتىلى ئېلىپ - بەسى، ئۇيغۇرلارنىڭ قىسقىچە تارىخى، مەدەنىيىتى، ئۆرپ - ئادەتلىرى، جۇغراپىيەلىك ئەھۋالى ۋە شۇنداقلا ئىسلام دىنىنىڭ ئاساسلىق ئەقىدىلىرىنى ئۆزئىچىگە ئالغان ئالاھىدە دەرسلىك كىتاپ تۈزۈپ چىقىلىپ ئوقۇغۇچىلارغا تارقىتىپ بېرىلدى. 2 - ئاينىڭ 15 - كۈنى رەسمى باشلانغان ۋە ھەر يەكشەنبە كۈنلىرى ئوقۇتۇش ئېلىپ بېرىلىدىغان بۇ كۇرۇسلاردا 8 ياش بىلەن 12 ياش ئارىلىقىدىكى 20 گە يېقىن ئۇيغۇر ئۆسمۈر ئوقۇماقتا. بۇ كۇرۇسلارغا، نۆۋەتتە گېرمانىيەدە سىياسى پاناھلىق تىلەپ تۇرىۋاتقان ۋە ئەينى چاغدا « شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى ئەدەبىيات فاكولتېتى » نىڭ ئوقۇتقۇچىسى بولغان پەرىدە خانىم بىلەن مىسىر ئەلئەزھەر ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇغان ئالىمجانلار ئوقۇتقۇچىلىققا تەكلىپ قىلىنغان بولۇپ، ئۇلار ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلماي خالىس ھالدا ئوقۇغۇچىلارغا دەرس ئۆتۈپ كەلمەكتە.

« ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان مۇخبىرىمىزنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا بۇھەقتە توختۇلۇپ، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان مىيونخېن شەھرىدە ئۇيغۇر ئۆسمۈرلىرىنىڭ سانىنىڭ بارغانسىرى كۆپىيىپ بېرىۋاتقانلىقىنى، بۇ ئۆسمۈرلەرنىڭ ۋاقتىنىڭ ئۇزۇرىشىغا ئەگىشىپ گېرمانىيەدە ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنى ۋە ئۆرپ ئادەتلىرىنى ئۇنتۇپ گېرمانلارغا سىڭىپ يوقاپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن يۇقارقى كۇرۇسلارنى ئېچىش زۆرۈرىيىتىنى ھېس قىلغانلىقىنى، كۇرۇس ئېچىلغاندىن بۇيان ئاتا - ئانىلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ۋە قوللىشىغا ئېرىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى ۋە ئاتا - ئانىلارنىڭ ھەر يەكشەنبە كۈنى باللىرىنى ئۆز قولى بىلەن كۇرۇسقا ئەكېلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى، كۇرۇس باشلانغان كۈنى ئوقۇغۇچىلارغا تۇنجى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ۋەتىنىنىڭ نامىنىڭ « شىنجاڭ » ئەمەس، بەلكى شەرقىي تۈركىستان ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ ۋەتىنىنىڭ خىتايلار تەرىپىدىن بېسىۋېلىنغانلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ دۆلەت بايرىقىنىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق ئىكەنلىكىنى دەرس قىلىپ سۆزلىگەنلىكىنى بايان قىلدى.

ئۇيغۇرلار مەسىلىسى ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسىدە

(بېشى 1 - بەتتە)

ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسى خەلقارا ھەركەت ۋە ئىنسان ھوقۇقى شۆبە كومىتېتىنىڭ رەئىيسى كرىستوفىر سىمىت ئەپەندى يىغىنىنىڭ ئېچىلىشىدا سۆز قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقى ئۈستىدىن يۈرگۈزىۋاتقان زۇلۇم ۋە بېسىم سىياسىتى ئۈستىدە توختۇلۇپ مۇنداق دېدى: « خىتاي ھۆكۈمىتى ئۆزى قول قويغان خەلقارا كېلىشىملەرگە رىئايە قىلماي، خىتاي خەلقىنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىنى ھەر جەھەتتىن دەپسەندە قىلماقتا. بولۇپمۇ ئۇيغۇر خەلقىگە قىلىۋاتقان بېسىمى كۈندىن - كۈنگە چېكىدىن ئېشىپ كېتىپ باردۇ. خىتاي ھۆكۈمىتى 1997 - يىلى فېۋرال ئېيىدا غۇلجىدا خىتاي ساقچىلىرى تەرىپىدىن قانۇنسىز قولغا ئېلىنغان ئاكا - ئىنى، ھەدە - سىڭىل ۋە دوس - بۇرادەرلىرىنىڭ قويۇپ بېرىلىشىنى تەلەپ قىلىپ، تىنچلىق بىلەن نامايىش ئۆتكۈزگەن ئۇيغۇر ياشلىرىنى قانلىق باستۇرغانلىقى ۋە « بۇ نامايىشقا قېتىلغان » دېگەن تۆھمەت بىلەن مىڭلىغان ئۇيغۇرنى تۇتۇپ قاماپ، نەچچە ئونلىغان ئۇيغۇرنى ئېتىپ ئۆلتۈرگەنلىكى ھەممىمىزگە مەلۇم. شۇنداقلا، بۈگۈن ئۇيغۇر خەلقى ئۆز دىنىي ھوقۇقىدىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قالدى. ئامېرىكا خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىگە قارىتا ئېلىپ بېرىۋاتقان قاتتىق قوللۇق سىياسىتىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، خىتاي ھۆكۈمىتىگە بېسىم ئىشلىتىشى لازىم ».

سىناتور فىرانك ھولتمۇ يىغىندا سۆز قىلىپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىگە قارىتا ئېلىپ بېرىۋاتقان قاتتىق قوللۇق سىياسىتى ئۈستىدە توختۇلۇپ، « خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىگە قىلىۋاتقان بېسىمى ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق تۈس ئالماقتا. ئامېرىكا ھۆكۈمىتى خىتاي بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلىرىدە ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى ئويلاپ بېقىشى لازىم » دېگەن.

ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسى خەلقارا ھەركەت ۋە ئىنسان ھوقۇقى شۆبە كومىتېتىدا ئۆتكۈزۈلگەن گۇۋالىق بېرىش يىغىنىدا، رابىيە قادىرنىڭ قىزى راھىلە ئابدۇرېھىم ئۇيغۇرلارغا ۋاكالەتەن سۆز قىلىپ، رابىيە قادىرنىڭ قۇرۇق تۆھمەت بىلەن قولغا ئېلىنىشى، شۇنداقلا، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىنى قانداق دەپسەندە قىلىۋاتقانلىقى ھەققىدە ئامېرىكا دۆلەت مەجلىسى ئەزالىرى، خەلقارا كىشىلىك ھوقۇقنى قوغداش تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋەكىللىرى ۋە مۇخبىرلارغا مەلۇمات بېرىپ مۇنداق دېدى : « كۆپچىلىككە مەلۇم بولغاندەك، 1997 - يىلى 5 - فېۋرال كۈنى خىتاي ھۆكۈمىتى غۇلجىدا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ تىنچلىق بىلەن ئۆتكۈزگەن نامايىشىنى قانلىق باستۇردى. 15 - فېۋرال كۈنى دادام سىدىق ھاجى روزى خىتاينىڭ بۇ ۋەھشى قىرغىنچىلىق ھەركىتىگە قارشى ۋاشىنگتوندىكى خىتاي باش ئەلچىخانىسى ئالدىدا ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى بىلەن بىرگە نارازىلىق نامايىشى ئۆتكۈزدى. بۇ نامايىشتىن خەۋەر تاپقان خىتاي ھۆكۈمىتى، 27 - فېۋرال كۈنى تاشكەنتكە بېرىش ئالدىدا تۇرغان ئاپام رابىيە قادىرنى تەكشۈرۈپ ئۇنىڭ پاسپورتىنى يىغىۋېلىپ، ئۇنىڭ چەتئەلگە چىقىشىغا يول قويمىدى ».

چەتئەللەردىكى تىبەتلىكلەر تىبەت ئىنقىلابىنىڭ 41 - يىللىغىنى خاتىرلىدى

بۇيىل 11 - مارت كۈنى ھىندىستان ۋە نېپالدا ياشاۋاتقان تىبەتلىك مۇھاجىرلار، 1959 - يىلى تىبەتتە خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى ئېلىپ بارغان مىللىي ئىنقىلاۋىنىڭ 41 - يىللىقىنى نامايىشلار بىلەن خاتىرلىدى. ئالدى بىلەن ھىندىستاننىڭ پايتەختى يېڭى دېھلىدە 600 دىن كۆپرەك تىبەتلىك، ھىندىستان ساقچىلىرىنىڭ قاتتىق نازارىتىدە پارلامېنت بىناسى ئالدىدا نامايىش قىلدى، نامايىشتىن كېيىن ئۇلار 59 - يىلدىكى ئىنقىلاپتىن بۇيان ئۆتكەن ھەر بىر يىلغا بىردىن ئاتاپ جەمئى 41 خىتاي بايرىقىنى كۆيدۈرۈپ تاشلىدى.

نېپالدا بولسا ئىبادەتخانىغا جەم بولغان 3 مىڭغا يېقىن تىبەتلىك، خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى شۇئار تۇۋلاپ ئىبادەت خانىنىڭ تېشىغا چىقىشتى. ساقچىلار نامايىشچىلارنى نازارەت قىلىش ئۈچۈن كۈچ ئىشلەتتى. نامايىشچىلار بولسا ساقچىلارغا تاش ئاتتى ۋە نەتىجىدە 6 كىشى يارىلاندى. نامايىشقا قاتنىشىۋاتقان بىر تىبەتلىك ئۇنىۋېرسىتېت ئوقۇغۇچىسى رويتېر ئاخبارات ئاگېنتلىقى مۇخبىرىنىڭ سوئاللىغا جاۋاپ بېرىپ: « ئەھۋالىمىز ناھايىتى ئېغىر ۋە كۆڭلىمىز يېرىم، چۈنكى بىزنىڭ كۈرىشىمىزگە ھېچكىم ياردەم قىلمايۋاتىدۇ » دېدى.

كومۇنىست خىتاينىڭ ھەربى قوشۇنلىرى 1950 - يىلى تىبەتنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، 1959 يىلى تىبەتلىكلەر خىتاي ھۆكۈمرانلىقىغا قارشى قوزغالغان ۋە بۇ ئىنقىلاپ قانلىق رەۋىشتە باستۇرۇلغان ئىدى، تىبەتلىكلەرنىڭ دىنىي ۋە سىياسىي رەھبىرى دالايلاما ۋە 100 مىڭغا يېقىن تىبەتلىك ھىندىستانغا قېچىپ چىققان ئىدى. تىبەتلىكلەرنىڭ كۆپۈنچىسى ھازىرمۇ ھىندىستاندا ۋە تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتى ھەم شۇ يەردە. ئەينى ۋاقىتتا نېپالغىمۇ 20 مىڭ تىبەتلىك قېچىپ چىققان.

دالاي لاما، ئىنقىلاپنىڭ 41 - يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن ئېلان قىلغان باياناتىدا: « خىتاي رەھبەرلىرى تىبەت مەسىلىسىنى ئەستايىدىل ھەل قىلىشقا سىياسىي جەھەتتىن قىزىقمايۋاتىدۇ » دېدى.

(بېشى 7 - بەتتە)

ج : ئىلىم تەلەپ قىلماق ئەر - ئايال ھەرقانداق ئىنسانغا پەرىزدۇر. ئىلىم دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى بەخىت - سائادەتكە سەۋەپتۇر.

س : مىللەتنىڭ خار ۋە زەبۇن (ئاجىز، بىچارە) بولۇشىنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر ؟

ج : ئىككى نەرسىدۇر — بىرى جاھالەت ۋە نادانلىق، ئىتتىپاقسىزلىق، ئىختىلاپتۇر. ھەر مىللەتنىڭ خار ۋە زەبۇن بولۇشىنىڭ سەۋەبى نادانلىق ۋە ئىتتىپاقسىزلىقتۇر.

س : ئىززەت - ئابروي ۋە كۈچ - قۇۋۋەت نېمە بىلەن بولىدۇ ؟

ج : ئىلىم - مەرىپەت ۋە ئىتتىپاقلىق بىلەن بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن جانابى ھەق بىزلەرنى ئىتتىپاقلىققا ئەمرى قىلغاندۇر.

« ھەممىڭلار ئاللاھنىڭ ئاغامچىسىغا (يەنى ئاللاھنىڭ دىنىغا) مەھكەم يېپىشىڭلار، ئايرىلماڭلار! توغرا يولغا ئەگەشكەن ئادەم (ئاللاھنىڭ ئازابىدىن) ئامان قالىدۇ » .

دىنىي قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بۇ كىتاپنى ئەھلى - ئەۋلاتلىرىغا تەلىم بېرىشىنى ئۈمىت قىلىمىز!!! ئاللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ.

شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى نەشر قىلدى

تەيۋەن خەلقى مۇستەقىللىقنى خالايدۇ

ئامېرىكا بىرلەشمە ئاگېنتلىقىنىڭ 3 - مارت تەيىيىدىن بەرگەن خەۋىرى: تەيۋەن مەتبۇئاتى جۈمە كۈنى ئېلان قىلغان خەلقنىڭ رايىنى سىناشتا، تەيۋەن خەلقىنىڭ « بىر دۆلەت، ئىككى خىل تۈزۈم » ئاستىدا ئەمەس، ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئەۋزەل شەرت - شارائىت ئاستىدىمۇ خىتاي بىلەن بىرلىشىشنى خالىمايدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

تەيۋەننىڭ چوڭ قۇرۇقلۇق ئىشلىرى كومىتېتى ئېلىپ بارغان بۇ تەكشۈرۈشتە، تەيۋەن خەلقىنىڭ 73 پىرسەنتى، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شاڭگاڭ، ئاۋمېنلاردا يولغا قويغان « بىر دۆلەت ئىككى خىل تۈزۈم » سىياسىتىنى قەتئى قوبۇل قىلمايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن. 35 پىرسەنت تەيۋەنلىك، تەيۋەننىڭ ھازىرقى يېرىم مۇستەقىللىق ھالىتىنى ساقلاپ قېلىشنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن.

بۇ قېتىمقى خەلقنىڭ رەيىنى سىناشقا 1100 گە يېقىن تەيۋەنلىك قاتناشقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە خىتاي بىلەن دەرھال بىرلىشىشنى خالايدىغانلار بىر پىرسەنتكىمۇ يەتمەيدىكەن.

قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان، تەيۋەننىڭ يېڭى پرېزىدېنتى چېن شۈيبيەن ئەپەندىگە تەبرىك خېتى يوللىدى

ئۆز خەۋىرىمىز: بۇيىل 3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى تەيۋەندە ئۆتكۈزۈلگەن يېڭى پرېزىدېنت سايلىمىدا، تەيۋەندىكى مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنىڭ باشلامچىسى بولغان « دېموكراتىك ئىلغارلار پارتىيەسى » نىڭ رەئىسى چېن شۈيبيەن ئەپەندى تەيۋەننىڭ يېڭى دۆلەت پرېزىدېنتلىقىغا سايلاندى. چېن شۈيبيەن ئەپەندىنىڭ سايلامدىكى غەلىبىسى، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتى ئۈچۈن ئەجەللىك بىر زەربە بولۇپلا قالماستىن، بەلكى خىتاي مۇستەملىكىسى ئاستىدا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرىغىمۇ يېڭى ئۈمىت ۋە ئىشەنچ ئېلىپ كەلدى. چۈنكى تەيۋەندىكى « دېموكراتىك ئىلغارلار پارتىيەسى » باشتىن - ئاخىر تەيۋەننىڭ مۇستەقىللىقىنى تەشەببۇس قىلىپ كەلگەن ۋە خىتاي مۇستەملىكىسى ئاستىدىكى ئۇيغۇر، تىبەت ۋە موڭغۇل خەلقلىرىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرىگە ھېسداشلىق قىلىپ كەلگەن ئىدى. بۇ پارتىيە بىلەن ئۇيغۇرلار ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق ۋە ھەمكارلىق مۇناسىۋەتلىرى 1991 - يىلى باشلانغان بولۇپ، ئۇلارمۇ قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » غا ئەزا بولۇپ، ئۇيغۇر، تىبەت، موڭغۇل قاتارلىق مىللەتلەر بىلەن بىرگە مۆرىنى - مۆرىگە تىرەپ، دۇنيا جامائەتچىلىكىگە تەيۋەن خەلقىنىڭ خىتايدىن ئايرىلىپ مۇستەقىل ياشاش ئارزۇلىرىنى ئاڭلىتىشقا تىرىشىپ كەلگەن ئىدى. ئەينى چاغدا مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ۋە مىللىي رەھبەر ئەركىن ئالپتېكىن « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئىدى ۋە كېيىن رەئىسى بولدى، ھازىر بولسا مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ باش كاتىۋى. 1998 - يىلى ئەركىن ئەپەندى تەيۋەن دېموكراتىك ئىلغارلار پارتىيەسىنىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن تەيۋەنگە بېرىپ، تەيبېي ۋە گاۋشوڭ شەھىرىدە بۇ پارتىيە تەرىپىدىن ئۆتكۈزۈلگەن ئىنسان ھەقلىرى مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشقان ۋە ئەينى چاغدا تەيبېي شەھىرىنىڭ باشلىقى ۋە ھازىرقى پرېزىدېنت چېن شۈيبيەن ئەپەندى بىلەن ئايرىم كۆرۈشۈپ سۆھبەتلەشكەن ئىدى، چېن ئەپەندىمۇ ئەينى چاغدا ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇيغۇر، تىبەت قاتارلىق مىللەتلەرنىڭ مۇستەقىل ياشاش ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى تولۇق قوللايدىغانلىقىنى ئوچۇق بايان قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە شۇچاغدا تەيۋەندە تەيۋەنلىك مۇستەقىلچىلار، تىبەتلىكلەر، شەرقىي تۈركىستانلىقلار ۋە ئىچكى موڭغۇلىستانلىقلار ئوتتۇرىسىدا بىر - بىرلىرىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكەتلىرىنى قوللاش ۋە ئۆزئارا ياردەم بېرىش ھەققىدە دەسلەپكى كېلىشىمنامە ئىمزالانغان ئىدى ۋە شۇنىڭدىن بۇيان بۇ تۆت تەرەپ ئۆزئارا ھەمكارلىقنى ئىزچىل تۈردە يولغا قويۇپ كەلمەكتە.

چېن شۈيبيەن ئەپەندى تەيۋەننىڭ پېزىدېنتلىقىغا سايلانغاندىن كېيىن، 3 - ئاينىڭ 20 - كۈنى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان چېن شۈيبيەن ئەپەندىگە ئالاھىدە مەكتۇپ يوللاپ، ئۇنىڭ تەيۋەنگە پرېزىدېنت بولۇپ سايلانغانلىقىنى مۇبارەكلىدى.

رەئىس ئەنۋەرجاننىڭ چېن ئەپەندىگە يوللىغان تەبرىك خېتىدە قىسقىچە مۇنداق دېيىلگەن:

« جانابىڭىزنىڭ تەيۋەن جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتلىقىغا سايلانغانلىقىڭىزنى چىن يۈرىكىمىزدىن تەبرىكلەش بىلەن بىرگە، بۇقېتىمقى تارىخىي ئەھمىيەتلىك سايلامنىڭ نەتىجىسىگە يۇقۇرى باھا بېرىمىز. بىز، سىزنىڭ پرېزىدېنتلىقىڭىز ئاستىدا تەيۋەن خەلقىنىڭ تېنچ، بەختىيار، پاراۋان ياشىشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈرىمىز، شۇنداقلا سىزنىڭ پرېزىدېنت بولۇپ سايلىنىشىڭىزنىڭ، ھازىر خىتاي ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا ياشاۋاتقان باشقا مىللەتلەرنىڭ، جۈملىدىن، ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈشى ئۈچۈن پايدىلىق بولىدىغانلىقىغا ۋە شۇنىڭغا ھەسسە قوشالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمىز. بىزنىڭ تاشقى دۇنيادىكى مىللىي رەھبىرىمىز ئەركىن ئالپتېكىنمۇ ئەنەشۇ يۇقارقى غايە - مەقسەت بىلەن جانابىڭىزنىڭ پارتىيەسى بىلەن بىرلىكتە « ئۇنپو » تەشكىلاتىنى قۇرۇپ چىققان ئىدى. جاناپلىرىغا مەلۇم بولغايكى، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » - مۇھاجىرەتتىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ئالىي رەھبەرلىك ئورگانىدۇر ».

خىتاينىڭ زامانىۋىلىشىش سەۋىيىسى دۇنيا بويىچە 66 - ئورۇندا تۇرماقتا

گەرچە خىتاي ھەربى قورال - ياراق ۋە ئىقتىسادى كۈچ جەھەتتە ئامېرىكا باشچىلىقىدىكى غەرىپ ئەللىرىگە تەھدىت سالالايدىغان دەرىجىگە بېرىپ يەتكەن بولسىمۇ، ئەمما زامانىۋىلىشىش سەۋىيەسى جەھەتتە دۇنيا بويىچە ئاران 66 - ئورۇندا تۇرماقتا.

خىتايدا نەشىر قىلىنىدىغان « گۇاڭجۇ كۈندىلىك گېزىتى » نىڭ بۇيىل 3 - ئاينىڭ 10 - كۈندىكى ساندا ئېلان قىلىنغان بىر ماقالىدا، خىتاينىڭ زامانىۋىلىشىش سەۋىيەسىنىڭ دۇنيانىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيەسىدىنمۇ تۆۋەن ئورۇندا تۇرىدىغانلىقى ۋە خىتاينىڭ يەنە 13 يىلدىن كېيىن ئاران زامانىۋىلىشىشنىڭ ئىشىكىگە يېقىنلىشالايدىغانلىقى بايان قىلىندى.

مەزكۇر ماقالىدا يەنە، 60 - يىللاردا ئامېرىكىنىڭ زامانىۋىلىشىش مەسىلىلىرى مۇتەخەسسى يىڭكېرسىنىڭ ئوخشىمىغان تىپتىكى 6 دۆلەتتە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق، زامانىۋىلىشىشنىڭ 10 خىل ئۆلچىمىنى ئوتتۇرىغا قويغانلىقى ۋە ئۇ ئوتتۇرىغا قويغان زامانىۋىلىشىش ئۆلچەملىرىنىڭ پۈتۈن دۇنيا تەرىپىدىن ئېتىراپ قىلىنغانلىقى تەكىتلەندى. مەزكۇر ماقالىدا بايان قىلىنىشىچە، خىتاي ئىجتىمائى پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ مۇتەخەسسى جۇچىڭفاڭ، ئامېرىكىلىق مۇتەخەسىس ئوتتۇرىغا قويغان زامانىۋىششىش ئۆلچەملىرىگە ئاساسەن ۋە شۇنداقلا دۇنيا بانكىسى نەشىر قىلىپ تارقاتقان « 2000 - يىللىق دۇنيا تەرەققىياتى دوكلاتى » بىلەن بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ پەن - مائارىپ يىلنامىسى ھەم ئەمگەك يىلنامىسىغا تايىنىپ تۇرۇپ بىرمىليوندىن ئارتۇق نوپۇسقا ئىگە 120 دۆلەت ۋە رايوندا زامانىۋىلىشىش سەۋىيەسى جەھەتتە ئۇنىۋېرسال تەكشۈرۈپ باھالاش ئېلىپ بارغان.

ئۇلارنىڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسىدىن مەلۇم بولۇشىچە، ئامېرىكا زامانىۋىلىشىش سەۋىيەسى جەھەتتە دۇنيا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇرىدىكەن ھەمدە ئامېرىكا بىلەن بىرگە رەت تەرتىۋى بويىچە نورۋېگىيە، دانىيە، بىلگىيە، ئىتالىيە، شۋېتسارىيە، ياپونىيە، ئاۋۇستىرىيە، كانادا، فىنلاندىيە قاتارلىق دۆلەتلەر دۇنيا بويىچە ئالدىنقى 10 قاتاردا ئىكەن. خىتاي بولسا دۇنيا بويىچە 66 - قاتاردا بولۇپ، ئامېرىدىن 3.4 ھەسسە تۆۋەن ئورۇندا تۇرىدىكەن.

خىتاي مۇتەخەسسلىرى تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق يەنە، خىتاينىڭ زامانىۋىلىشىش سەۋىيەسىنىڭ دۇنيانىڭ ئوتتۇرىچە سەۋىيەسىدىن 19 پىرسەنت تۆۋەن ئىكەنلىكىنى، شۇنداقلا خىتاينىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان ئومومى ئىشلەپچىقىرىش قىممىتى، 3 - ئىشلەپچىقىرىش كەسپى، شەھەرلىشىش، غەيرى دېھقانچىلىقنىڭ كەسپلىشىش نىسبىتى ۋە ئالى مەكتەپلەرگە ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىش نىسبىتى قاتارلىق جەھەتلەردە دۇنيانىڭ زامانىۋىلىشىش ئۆلچىمىگە توشمايدىغانلىقىنى ئېنىقلاپ چىققان.

كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، كوممۇنىست خىتاي ھۆكۈمىتى 70 - ۋە 80 - يىللاردىن ئېتىبارەن پۈتۈن مەتبۇئاتلىرىدا « 2000 - يىلى زامانىۋىلىشىشنى چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىمىز » دەپ داۋراڭ سېلىپ، ئۆزىنىڭ پۇخرالىرىنى قۇرۇق سوسكا بىلەن ئالداپ كەلگەن ئىدى، مانا ھازىر دۇنيا 2000 - يىلىغا رەسمى قەدەم قويدى، ئەمما خىتاي زامانىۋىلىشىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتە يەنە 13 يىلدىن كېيىن ئاران دۇنيانىڭ زامانىۋىلىشىش ئۆلچىمىنىڭ ئىشىكىگە يېقىنلىشالايدىغانلىقى ھەتتا خىتاينىڭ ئۆزىنىڭ مەتبۇئاتلىرىدىمۇ ئوچۇق بايان قىلىنىپ تۇرماقتا.

خىتاي ھۆكۈمىتى ھەربى خىراجىتىنى ئاشۇردى

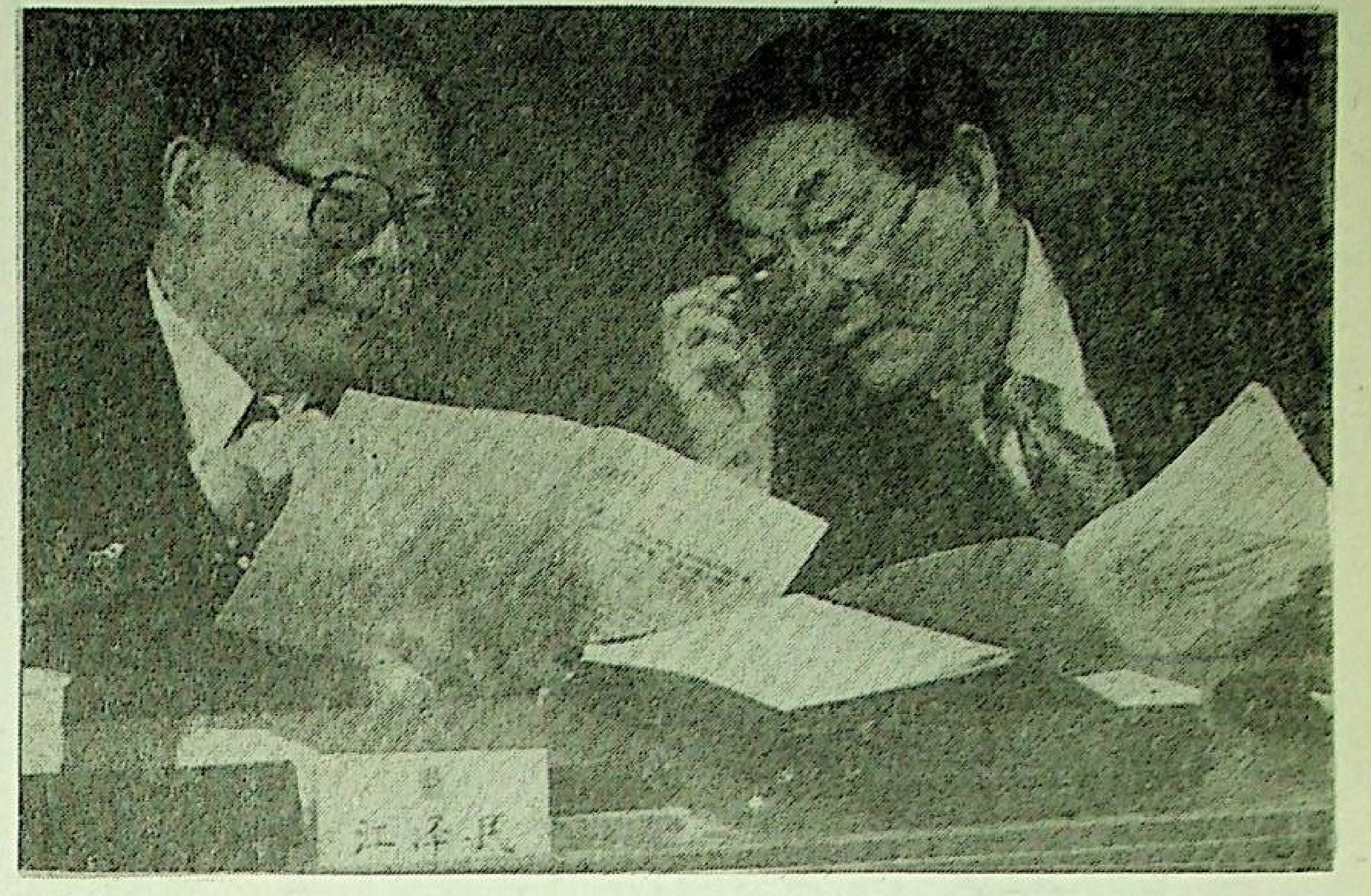

ئامېرىكىدا نەشر قىلىنىۋاتقان « مۇھاجىرلار » گېزىتىنىڭ شاڭگاڭ مەتبۇئاتىنىڭ مەلۇماتىنى نەقىل كەلتۈرۈپ بەرگەن خەۋىرىگە قارىغاندا، خىتاي كومپارتىيەسى بۇ يىلىڭ دۆلەت مۇداپىئە خامچوتىنى ئۆتكەن يىلىغا قارىغاندا 13 پىرسەنت ئۆستۈرۈپ، 110 مىليارد يۈەنگە يەتكۈزگەن.

كومپارتىيەنىڭ بۇ يىلقى ھەربى خامچوتىنى زور دەرىجىدە ئۆستۈرۈشىگە، تەيۋەن بوغىزى ۋەزىيىتىنىڭ جىددىيلەشكەنلىكى سەۋەپ بولغان.

ھەربىي كۈزەتكۈچىلەرنىڭ قارىشىچە، ئامېرىكا خىتاينىڭ ھەربىي خامچوتىنىڭ ئۆسۈشىگە دىققەت قىلىمىغۇ، لېكىن ئامېرىكىنىڭ بېشىنى ھەققىي ئاغرىتىۋاتقان مەسىلە، خىتاي دۆلەت مۇداپىئەسىنىڭ مەخپىي ۋە سىرلىق تۈتۈلۈشى ھېساپلىنىدىكەن.

شاڭگاڭدا چىقىدىغان « يۇلتۇزلۇق ئارال » گېزىتىنىڭ خەۋىرىدە، بۇ يىلقى خىتاي ھەربىي خامچوتىنىڭ 110 مىليارد يۈەنگە يەتكۈزۈلۈشىنى، بازار كاساتلىشىش پەرقىنى ھېساپلىغاندا، 16 پىرسەن كۆپەيگەن بولىدۇ. بۇ، خىتاينىڭ دۆلەت مۇداپىئە خامچوتىنى ئەڭ يۇقۇرى كۆتەرگەن بىر يىل دەپ كۆرسەتكەن. ھەربى مۇتەخەسسلەرنىڭ بىلدۈرۈشىچە، ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 90 - يىللىرىدىن باشلاپ خىتاينىڭ دۆلەت مۇداپىئە خامچوتى 12 پىرسەنتتىن 25 پىرسەنت ئەتراپىدا بولۇپ كەلدى.

90 - يىلى خىتاينىڭ ھەربىي خامچوتى 30 مىليارد يۈەن بولغان بولسا، بۇ يىل بىر 130 مىليارد يۈەنگە يەتكۈزۈلدى. خىتاي كومپارتىيەسىنىڭ ئىككى يىلىنىڭ ئالدىدا ئېلان قىلغان دۆلەت مۇداپىئە ئاقتاشلىق كىتاۋىغا ئاساسلانغاندا، خىتاي ھەربىي خامچوتىنىڭ يېرىمى ئازاتلىق ئارمىيەنىڭ نورمال خىراجىتىگە ئىشلىتىلىدىكەن. قورال - ياراق ئۈچۈن سېلىنغان مەبلەغ ھەربى خامچوتىنىڭ ئۈچتەن بىر قىسمىنى ئىگەللەيدىكەن. لېكىن ھەربىي كۈزەتكۈچىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغاۋاتقان مەسىلە، ئازاتلىق ئارمىيەنىڭ 95 - يىلىدىن بېرى روسىيەدىن زور مىقداردا ئېلىنغان ئىلغار سۇ ئاستى پاراخوتى، قوغلىغۇچى پاراخوت ۋە ئۇرۇش پاراخوتلىرىنى سېتىۋېلىشى بولۇپ، كومپارتىيەنىڭ ئېلان قىلىۋاتقان ھەربىي خامچوتىنىڭ يۇقارقى قوراللارنى سېتىۋېلىشقا يېتىشى قىيىن.

110 مىليارد يۈەن خەلق پۇلىنى ھازىرقى باھادا دوللارغا سۇندۇرغاندا 13 مىليارد 300 مىليون دوللارغا توغرا كېلىدۇ. ئامېرىكا دۆلەت مۇداپىئەسىنىڭ ھېساۋىغا قارىغاندا، خىتاينىڭ يۇقارقى ھەربىي خامچوت بىلەن دۆلەت مۇداپىئە پەن - تەتقىقاتى ئېلىپ بېرىشى، ھەربىي سانائەتنى خىراجەت بىلەن تەمىنلەشى ۋە ئەسكەرلەرنىڭ پېنسىيە پۇلىنى قامدىشى مۇمكىن ئەمەس. شۇڭا غەرپ ھەربىي كۈزەتكۈچىلىرى ئازاتلىق ئارمىيەنىڭ مەخپىي خامچوتىنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىدۇ. ھەربىي مۇتەخەسسلەرنىڭ بىلدۈرۈشچە، دۇنيانىڭ ھازىر كۆڭۈل بۆلۈۋاتقىنى، خىتاي ھەربىي خامچوتىنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالى بولۇپلا قالماي، ئەڭ مۇھىمى، خامچوتىنىڭ كېلىش مەنبەسى ۋە ئۇنىڭ ئىشلىتىلىش ئەھۋالى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. تاشقى دۇنيانى ئەنسىرىتىۋاتقان مەسىلە، ئازاتلىق ئارمىيەنىڭ سىياسەت بەلگىلەش جەريانى بىلەن،تەشكىلى قۇرۇلمىسىنىڭ ھەركەت پىرىنسىپىنى چۈشۈنۈشنىڭ يېتەرسىزلىگى، ئامېرىكىنىڭ نەزىرىدە خەلق ئازاتلىق ئارمىيەسى ھەم كېلەڭسىز، ھەم سىرلىق نەرسىدىن ئىبارەت.

غەربى ياۋروپا دۆلەتلىرى خىتاينى ئۆلۈم جازاسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا قىستىماقتا

چەتئەل مەتبۇئاتلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، بۇيىل 2 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا پورتىگالىيەنىڭ پايتەختى لىسبوندا خىتاي بىلەن ياۋروپا بىرلىكى ئوتتۇرىسىدا ئۆتكۈزۈلگەن « سىياسى دىيالوگ » ئاساسىدىكى مەخسۇس مۇزاكىرىلەردە، غەربى ياۋروپا ئەللىرى خىتاينى نۆۋەتتە خىتايدا يولغا قويۇلىۋاتقان ئۆلۈم جازالىرىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا قىستىغان.

خەۋەرلەرگە ئاساسلانغاندا، ياۋروپا بىرلىكىنىڭ يۇقارقى مۇزاكىرىلەرگە قاتناشقان ۋەكىللەر ئۆمىگىنىڭ باشلىقى جوسە. كوستا پېۋرايرا ئەپەندى، مۇزاكىرە رەسمى باشلىنىشتىن بۇرۇن مۇخبىرلارنى كۈتىۋېلىش يىغىنىدا سۆز قىلىپ، « خىتاي بىلەن ئۆتكۈزگەن سىياسى دىيالوگلىرىمىزدا، يەنى ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسى ھەققىدىكى مۇزاكىرىلىرىمىزدە خىتايدىكى ئۆلۈم جازاسى مەسىلىسى موھىم كۈنتەرتىپ قىلىنىدۇ » دەپ كۆرسەتكەن.

جوسە ئەپەندى بۇھەقتە ئىزاھات بېرىپ، « خىتايدا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ قوپال رەۋىشتە دەپسەندى قىلىنىۋاتقانلىقى ھەممىگە ئايان بولغان بىر مەسىلە، بىز خىتاي ھاكىمىيتىنى، ئىنسانلارنىڭ جېنىغا قەست قىلماي تۇرۇپمۇ جىنايەتچىلەرنى جازالىغىلى بولىدىغانلىقىغا قايىل قىلىشىمىز كېرەك » دەپ بايان قىلغان. بۇ دېپلومات، ياۋروپا بىرلىكى ۋەكىللىرىنىڭ خىتاي ۋەكىللىرى بىلەن سۆھبەت ئۆتكۈزگەندە ئۇلارغا جىنايەتچىلەرنى جازالاش ئۈچۈن ئۆلۈم جازاسىدىن باشقا ئۇسۇللارنى قوللۇنۇش ھەققىدە تەكلىپ بېرىدىغانلىقىنى، ئەمما خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بولسا ئۆتكەن 3 يىلدىن بۇيان ئېلىپ بېرىلغان رەسمى مۇزاكىرىلەردە، « ئەگەر ئۆلۈم جازاسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلسا جۇڭگودا جىنايەت ناھايىتى كۆپىيىپ كېتىدۇ » دەپ كەلگەنلىكىنى، ئەپسۇسكى خىتاي ۋەكىللىرىنىڭ بولسا جىنايەتكە سەۋەپ بولۇۋاتقان ئامىللارنى بىرتەرەپ قىلىش ھەققىدە قانداق ئىمكانلارنى ئىزدەۋاتقانلىقى توغرىسىدا ئىزاھات بەرمىگەنلىكىنى بايان قىلغان.

ئۇندىن باشقا، لىسابوندا ئۆتكۈزۈلىدىغان ئۇچرۇشۇشتا يەنە، ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ ھەق - ھوقوقلىرى، سىياسى سەۋەپتىن قولغا ئېلىنغانلارنىڭ تەقدىرى ھەمدە ئىنسان ھەقلىرىگە مۇناسىۋەتلىك باشقا مەسىلىلەردىمۇ ئۆزئارا ھەمكارلىقنى يولغا قويۇش ھەققىدە ئەتراپلىق مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىلىدىغانلىقى قەيت قىلىندى.

خىتاي بىلەن ھىندىستان ئۆزئارا دىيالوگنى باشلىدى

چەتئەل مەتبۇئاتلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، ئۇزۇن يىللاردىن بېرى بىر - بىرىگە دۈشمەنلىك نەزىرى بىلەن قاراپ كەلگەن خىتاي بىلەن ھىندىستان ئوتتۇرىسىدا رەسمى دىيالوگ باشلانغان ۋە بۇيىل 3 - مارت كۈنى ئىككى تەرەپ ۋەكىللىرى تۇنجى قېتىم بېيجىڭدا بىر ئارىغا كېلىپ، ئۆزئارا مۇزاكىرىلەرنى باشلىغان.

ھىندىستان تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ باياناتچىسى جاسسال، بۇقېتىم ئىككى تەرەپ ئوتتۇرىسىدا ئۆتكۈزۈلىدىغان مۇزاكىرىلەرنىڭ دائىرىسىنىڭ كەڭ بولىدىغانلىقىنى، يادرو قوراللىرىنىڭ كېڭىيىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ئۆزئارا بىخەتەرلىك مەسىلىلىرىنىڭ مۇزاكىرە قىلىنىدىغانلىقىنى ۋە ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدىكى چېگرا مەسىلىسىنىڭ بۇ قېتىمقى ئۇچرۇشۇشتا كۈنتەرتىپكە ئېلىنمايدىغانلىقىنى بايان قىلغان.

باياناتچى جاسسال بىر مۇخبىرنىڭ، « بۇقېتىمقى ئۇچرۇشۇشتا خىتاينىڭ پاكىستانغا « M - 11 » تىپلىق باشقۇرىلىدىغان بومبىنى سېتىپ بەرگەنلىك مەسىلىسى مۇزاكىرە قىلىنامدۇ؟ » دىگەن سوئالىغا جاۋاپ بېرىشتىن باش تارتقان. كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، ھىندىستان خىتاي ھۆكۈمىتىنى « پاكىستانغا « M - 11 » تىپلىق باشقۇرۇلىدىغان بومبا سېتىپ بېرىۋاتىدۇ » دەپ ئەيىپلەپ كەلگەن ئىدى.

ھىندىستان بىلەن خىتاي 1962 - يىلى چېگرا مەسىلىسى تۈپەيلىدىن ئۆزئارا ئۇرۇشقان ئىدى، ھىندىستان، « خىتاي بىزنىڭ 40 مىڭ كۋادىرات كىلومېتىرلىق يېرىمىزنى بېسىۋالغان » دەپ داۋا قىلىپ كەلگەن ئىدى. خىتاينىڭ دۆلەت رەئىسى جاڭ زېمىن 1996 - يىلى يېڭى دېھلىنى زىيارەت قىلغان ۋە ھىندىستاننىڭ سابىق باش ۋەزىرى راجىپ گەندى بولسا 1988 - يىلى بېيجىڭغا بارغان ئىدى. ھىندىستان پىرېزىدېنتى نارايانان خىتاي بىلەن دېپلوماتىك مۇناسىۋەت ئورناتقانلىقنىڭ 50 - يىللىق مۇناسىۋىتى بىلەن بۇيىل 5 - ئايلاردا خىتاينى زىيارەت قىلىشقا ھازىرلانماقتا.

چەتئەل مۇلاھىزىچىلىرى، 6 - مارتتا بېيجىڭدا باشلانغان مۇزاكىرىلەرنى، ئەنەشۇ زىيارەتنىڭ ھازىرلىقىدىن ئىبارەت، دەپ قارىماقتا.

قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان، « 23 - ئاپرېل » تۈرك دۇنياسى باللار بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن تۈركىيەنىڭ پرېزىدېنتى سۇلايمان دەمىرەلگە مەكتۇپ يوللىدى

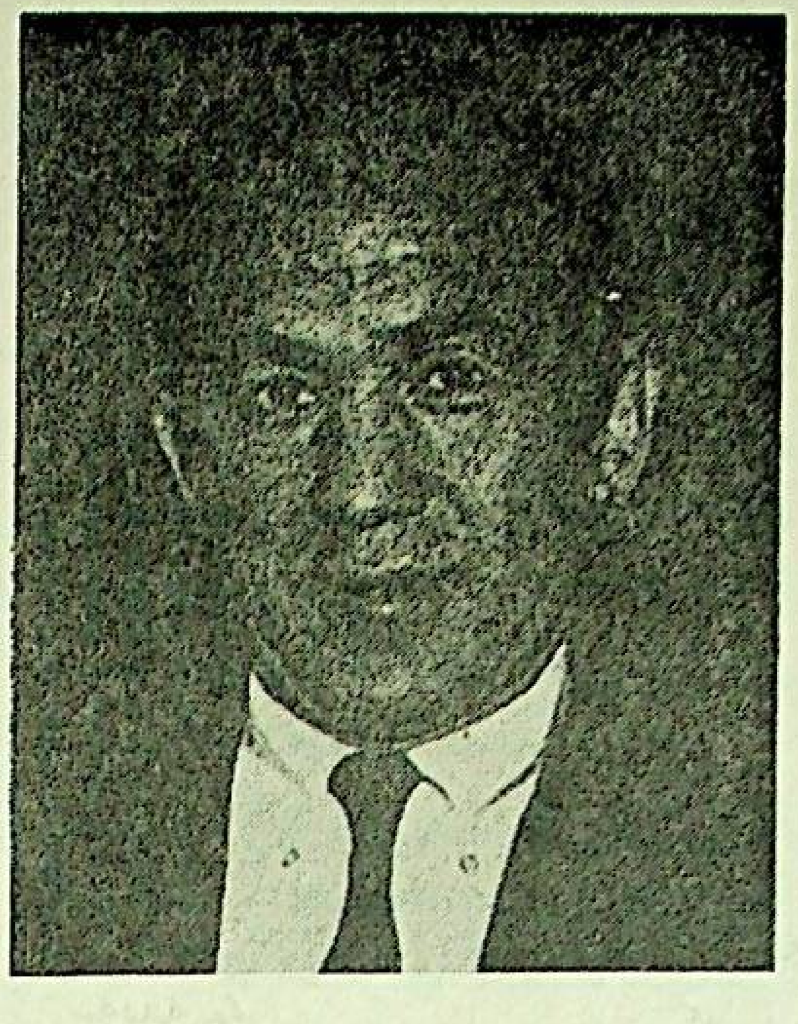

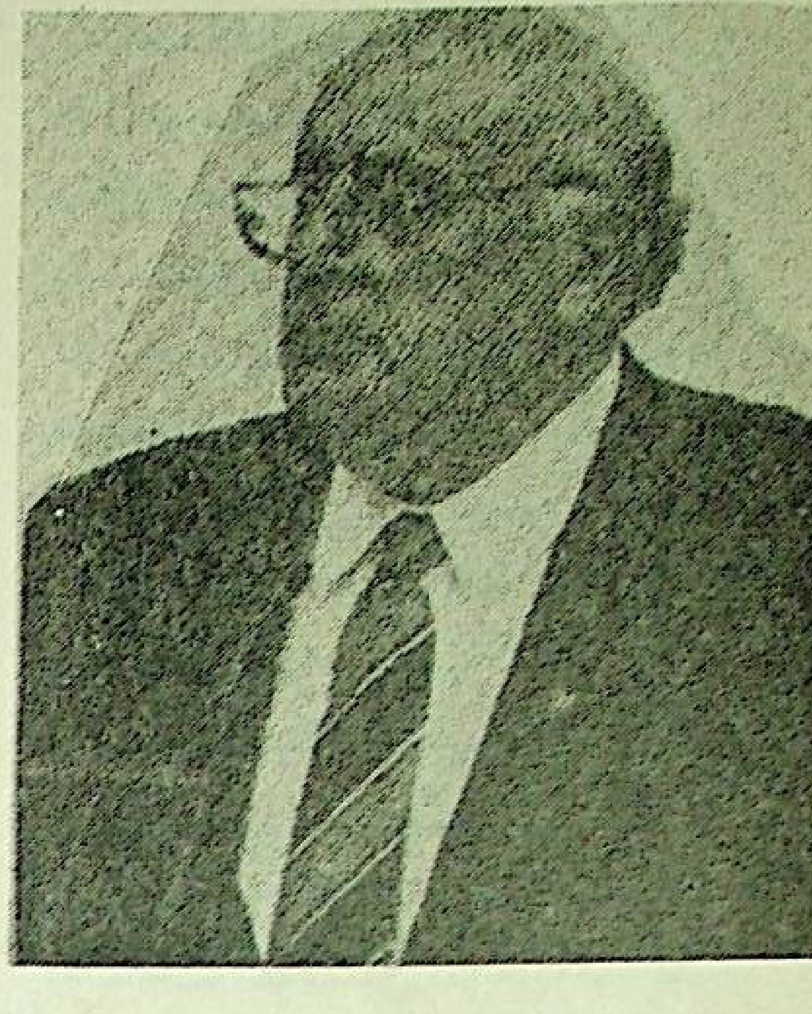

بىز خەۋەرىمىز: 4 - ئاينىڭ 4 - كۈنى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان، 23 - ئاپرېل تۈركىيەدە ئۆتكۈزۈلىدىغان « تۈرك دۇنياسى باللار بايرىمى » مۇناسىۋىتى بىلەن تۈركىيەنىڭ پرېزىدېنتى سۇلايمان دەمىرەلگە ئالاھىدە مەكتۇپ يوللاپ، پرېزىدېنت جانابلىرىدىن مىللىي قۇرۇلتاينىڭ تۈركىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئۆسمۈرلىرى سەنئەت ئۆمىكى » نىڭ تۈرك دۇنياسى باللار بايرىمى پائالىيىتىگە قاتنىشىشى ئۈچۈن شارائىت ھازىرلاپ بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ مەكتۇبىدا قىسقىچە مۇنداق دېيىلگەن: « مۆھتەرەم پرېزىدېنت جانابلىرى، ئۇلۇغ ئاتىمىز مۇستافا كامال ئاتا تۈركنىڭ پۈتۈن دۇنيا ئۆسمۈرلىرىگە تەقدىم قىلغان « 23 - ئاپرېل » مىللىي مۇستەقىللىق ۋە ئۆسمۈرلەر بايرىمى يېقىنلاشماقتا. بۇ بايرامدا، دۇنيانىڭ ھەرقايسى ئەللىرىدىكى يۈزلەرچە مىللەت ۋە توپلۇلۇقتا ۋەكىللىك قىلىدىغان مىڭلارچە ئۆسمۈر جانابلىرىنىڭ ھىمايىسىدە تۈركىيەگە كېلىپ، بۇ ھەشەمەتلىك بايرامنى قۇتلۇقلايدۇ.

بىزنىڭ تۈركىيەدە « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى تەركىۋىگە مەنسۇپ بىر ئۆسمۈرلەر سەنئەت ئۆمىكى مەۋجۇتتۇر، ئەپسۇسكى شەرقىي تۈركىستاندىكى ئۆسمۈرلەرنىڭ تۈركلەرنىڭ ئانا يۇرتى ھېساپلانغان تۈركىيەدىكى « 23 - ئاپرېل » باللار بايرىمىغا قاتنىشىش ئىمكانىيىتى بولمىغاچقا، تۈركىيەدىكى « شەرقىي تۈركىستان ئۆسمۈرلىرى سەنئەت ئۆمىكى » بۇقېتىمقى بايرامغا شەرقىي تۈركىستان ئۆسمۈرلىرىگە ۋاكالىتەن قاتنىشىشنى ئارزۇ قىلماقتا، شۇڭا بىز بۇ ئارزۇيىمىزنى جانابلىرىغا ئالاھىدە بىلدۈرمەكچىمىز ».

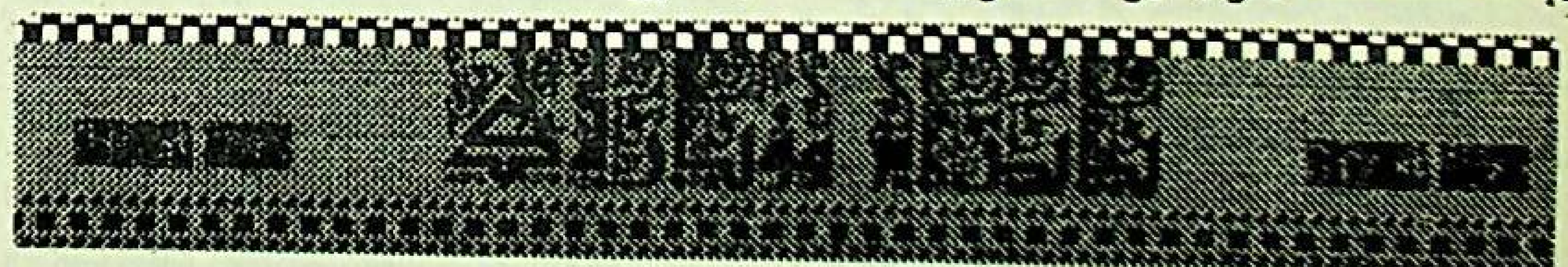

(بېشى 2 - بەتتە)

ئېلىنىشى چەكلەنگەن، بىراق ساقچىلار ۋە خەۋپسىزلىكنى ساقلاش تارماقلىرىنىڭ خادىملىرى ئۆتۈلغانلارنى قىينايدۇ ۋە ئۇلارغا قارشى ئىنسانىنىڭ شان - شەرىپىگە ھاقارەت قىلىدىغان شەكىلدە، ناھايىتى قوپال مۇئامىلە قىلىدۇ » دېيىلگەن.

دوكلاتتا يەنە، يىل بويىچە خىتاي ھاكىمىيەت ئورگانلىرى سوتسىيالىستىك تۈزۈمگە قارشىلىق كۆرسەتكەنلەرنى بېسىقتۇرۇش مەركىزىنى كەڭ قانات يايدۇرغانلىقىنى، دىنىي ئەركىنلىكنى چەكلىگەنلىكىنى، مەتبۇئات ئەركىنلىكىنى چەكلىگەنلىكىنى، ئاز سانلىق مىللەتلەرگە قاتتىق بېسىم ئىشلەتكەنلىكىنى، تۇتقۇنلارنىڭ ساقچىلار ۋە خەۋپسىزلىكنى ساقلاش تارماقلىرىنىڭ خادىملىرى تەرىپىدىن ئېتىپ، ياكى قىيناپ ئۆلتۈرۈلۈشىگە پەرۋاسىز قاراپ، يول قويۇپ بەرگەنلىكى بايان قىلىنىپ، « ئىنسان ھەقلىرى بولۇپمۇ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىدا ۋە تىبەتتە جىددىي رەۋىشتە دەپسەندە قىلىندى » دەپ ئالاھىدە تەكىتلەنگەن.

ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار، ئامېرىكا تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن ئېلان قىلىنغان بۇ دوكلاتنىڭ شەرقىي تۈركىستان ھەققىدىكى بۆلۈمىنى « بىرلىك » ژۇرنىلىنىڭ كېيىنكى ساندا دىققىتىڭلارغا ھاۋالە قىلىمىز.

بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىۋى كوفى ئاناننىڭ ۋەكىلى، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » غا جاۋاپ مەكتۇبى يوللىدى

ئۆز خەۋىرىمىز: ھۆرمەتلىك ۋەتەنداشلار، گېزىتىمىزنىڭ ئۆتكەنكى ساندا، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجاننىڭ، « 10 - دېكابىر دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كۈنى » مۇناسىۋىتى بىلەن، « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ باش كاتىبى كوفى ئانانغا ئالاھىدە مەكتۇپ يوللاپ، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان قىرغىنچىلىق سىياسىتى ئۈستىدىن شىكايەت قىلغانلىقى ۋە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنى ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىدە خىتاي ھاكىمىيىتىگە قاتتىق بېسىم ئىشلىتىشكە چاقىرغانلىقى ھەققىدە خەۋەر بەرگەن ۋە كوفى ئانانغا يېزىلغان مەكتۇپنىڭ تولۇق تېكىستىنى دىققىتىڭلارغا سۇنغان ئىدۇق.

بۇيىل 2 - ئاينىڭ 29 - كۈنى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىبى كوفى ئاناننىڭ مەخسۇس ۋەكىلى ھامىت گاھام ئەپەندى قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجانغا جاۋاپ مەتۇبى يوللىدى.

ھامىت گاھام ئەپەندىنىڭ جاۋاپ مەكتۇبىدا ئەينەن مۇنداق دېيىلگەن:

« ھۆرمەتلىك ئەنۋەرجان، جانابىڭىزنىڭ بىزگە يوللىغان مەكتۇبىڭىزنى تاپشۇرۇپ ئالغانلىقىمىزنى بۇ ئۇچۇرىمىز بىلەن ئەستىقلىماقچىمىز. بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ تېگىشلىك مۇنبەرلىرىدە ئەستىقلانغان قارارلار ئاساسىدىكى كۆنتەرتىپ بويىچە، سىز ئىۋەتكەن مۇراجاتىنىڭ بىر نۇسخىسى تېگىشلىك دۆلەتلەرنىڭ ھاكىمىيەت ئورگانلىرىغا تاپشۇرۇلىدۇ، شۇنداقلا بۇ مۇراجاتىنىڭ قىسقارتىلغان مەزمۇنى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىگە قاراشلىق كومىسسىيەلىرىگە ۋە ئىنسان ھەقلىرىنى قوغداش ۋە تەشەببۇس قىلىش بويىچە ئاساسى قاتلام كومىسسىيەسىگە تەقدىم قىلىنىدۇ.

ھۆرمەت بىلەن:
ھامىت گاھام
(خىزمەت بۆلۈمى باشلىقى)

جاۋاپ مەكتۇبىنىڭ ئەسلى نۇسخىسى:

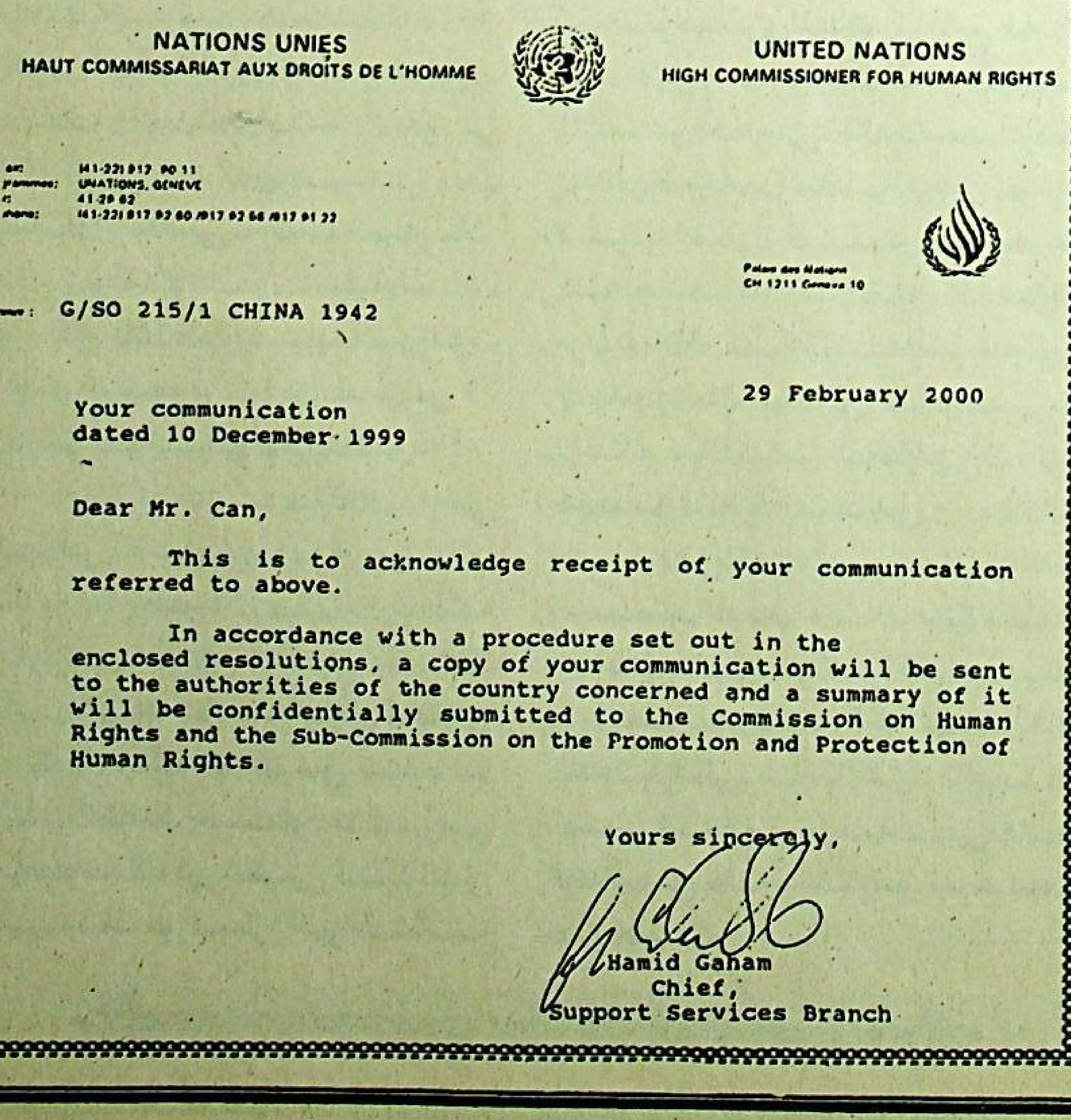

NATIONS UNIES
HAUT COMMISSARIAT AUX DROITS DE L'HOMME

UNITED NATIONS
HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Palais des Nations
CH 1211 Geneva 10

G/SO 215/1 CHINA 1942

29 February 2000

Your communication
dated 10 December 1999

Dear Mr. Can,

This is to acknowledge receipt of your communication referred to above.

In accordance with a procedure set out in the enclosed resolutions, a copy of your communication will be sent to the authorities of the country concerned and a summary of it will be confidentially submitted to the Commission on Human Rights and the Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights.

Yours sincerely,

Hamid Gaham
Chief,
Support Services Branch

دىنىي ئەقىدىلەر

(مۇھىم ئەقىدىلەر)

مۇئەللىپى : ئابدۇقادىر داموللام

نەشرگە تەييارلىغۇچى : ئابدۇلجېلىل تۇران

مېھرىبان، شەپقەتلىك ئاللاھنىڭ نامى بىلەن باشلايمەن

س : ئىنساننىڭ بەختلىك بولۇشى ۋە ئۇلۇغلۇقى نېمە بىلەن بولىدۇ ؟

ج : ھەق ۋە راست دىننى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىش بىلەن بولىدۇ.

س : ھەق ۋە راست دىن قايسى دىندۇر ؟

ج : ھەق ۋە راست دىن ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن كەلگەن ئىسلام دىنىدۇر.

س : ئىنسان نېمە بىلەن ئىسلام دىنىغا كىرىپ، مۆمىن ۋە مۇسۇلمان بولىدۇ؟

ج : كەلىمە تەييىبەنى تىلغا جارى قىلىپ، مەنىسىنى بىلىپ، دىلى بىلەن تەستىق ۋە قوبۇل قىلىش بىلەن بولىدۇ.

س : كەلىمە تەييىبە قايسى كەلىمىدۇر ؟

ج : كەلىمە تەييىبە « لائىلاھە ئىللەللاھۇ مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ » دۇر .

س : بۇ كەلىمە تەييىبەنىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : بىر ئاللاھ تىن باشقا ھېچقانداق مەبۇد ۋە خالىق يوقتۇر . مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ بىزلەرگە ئىبەرگەن ئەلچىسى ۋە پەيغەمبىرىدۇر.

س : قانداق كىشى كامىل مۆمىن ۋە مۇسۇلمان بولىدۇ ؟

ج : ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىپ، شەرىئەتتە كۆرسىتىلگەن ھۆكۈملەرگە ئىمان كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭغا بويسۇنغان كىشى كامىل مۆمىن ۋە مۇسۇلمان بولىدۇ.

س : ئىمان نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالاغا ۋە ئۇنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتاپلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە، قىيامەت كۈنىگە، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىغا ۋە ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنىڭ ھەق ۋە راست ئىكەنلىكىگە شەكسىز ئىشىنىشتۇر.

س : ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش نېمە بىلەن بولىدۇ ؟

ج : ئاللاھ تائالا باردۇر، بىردۇر، قەدىمدۇر (ئەزەلدىن باردۇر) ۋە ھېچقانداق شېرىكى يوقتۇر. ئاللاھ تائالا بارلىق سۈپەتلىرى بىلەن سۈپەتلەنگۈچىدۇر. ھەرقانداق ئەيىپ، نۇقسان ۋە كەمچىلىكلەردىن پاك ۋە يىراقتۇر.

س : ئاللاھ تائالانىڭ سۈپەتلىرى قايسى سۈپەتلەردۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا « ھەييۇن » ، « ئالىمۇن » ، « مۇرىدۇن » ، « قادىرۇن » ، « مۇتەكەللىمۇن » ، « مۇكەۋۋىنۇن » ، « سەمىئۇن » ، « بەسىرۇن » دۇر.

س : « ھەييۇن » نىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا تىرىكتۇر، ھەرگىز ئۆلمەيدۇ. تىرىكلىكى جىسىم ۋە جان بىلەن ئەمەستۇر. بەلكى ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن تىرىكتۇر.

س : « ئالىمۇن » نىڭ مەنىسى نېمە ؟

ج : ئاللاھ تائالا ھەممە نەرسىلەرنى مەيلى ئاشكارا مەيلى يوشۇرۇن بولسۇن تامامەن بىلگۈچىدۇر. ھېچقانداق نەرسە ئاللاھ تائالانىڭ ئىلمىدىن تاشقىرى ئەمەستۇر. بىلىش ئەقىل ۋە زېھنى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن بىلگۈچىدۇر.

س : « مۇرىدۇن » نىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا ئىرادە قىلغۇچىدۇر. ھەممە نەرسە ئاللاھ تائالانىڭ خاھىشى بىلەن بولىدۇ.

س : « قادىرۇن » نىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا ھەممە نەرسىگە كۈچى يەتكۈچىدۇر. ھېچقانداق نەرسىدىن ئاجىز ئەمەستۇر.

س : « مۇتەكەللىمۇن » نىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا سۆزلىگۈچىدۇر. قۇرئانى كەرىم ئاللاھ تائالانىڭ سۆزىدۇر. ئۇنىڭ سۆزلىشى تىل ۋە ئېغىز بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆزىگە مۇناسىپ سۈپىتى بىلەن سۆزلىگۈچىدۇر.

س : « مۇكەۋۋىنۇن » نىڭ مەنىسى نېمىدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا بارلىق مەخلۇقاتلارنى ياراتقۇچى ۋە يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. ھەممە نەرسە ئاللاھ تائالانىڭ يارىتىشى بىلەن پەيدا بولغان ۋە بارلىققا كەلگەن.

س : « سەمىئۇن » نىڭ مەنىسى نېمەدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا ھەممە ئاۋازلارنى ئاڭلىغۇچىدۇر. ئاڭلىشى قۇلاق بىلەن ئەمەس بەلكى، ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن ئاڭلىغۇچىدۇر.

س : « بەسىرۇن » نىڭ مەنىسى نېمىدۇر ؟

ج : ئاللاھ تائالا ھەممە نەرسىنى كۆرگۈچىدۇر. ھەتتاكى قاراڭغۇ كېچىدە قارا تاشنىڭ ئۈستىدىكى قارا چۈمۈلىلەرنىڭ ھەركەتلىرىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ. : كۆرۈشى كۆز بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆزىگە مۇناسىپ سۈپىتى بىلەن كۆرگۈچىدۇر.

س : پەرىشتىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش قانداق بولىدۇ ؟

ج : ئاللاھ تائالانىڭ پەرىشتىلىرى باردۇر. ئاللاھ ئۇلارنى نۇردىن ياراتقاندۇر. ئۇلار ئەركەك ياكى چىشى بولمايدۇ. ئۇلار يېمەيدۇ ۋە ئىچمەيدۇ. ئۇلار دائىم ئاللاھ تائالانىڭ ئىتائىتىدە بولغان ئېزىز ۋە مۇقەددەس بەندىلەردۇر. ئۇلارنىڭ مۇقەررەب ۋە مۇرسەللىرى (ئاللاھغا يېقىن ۋە ئەلچىلىك ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇپ ئالغانلىرى) جىبرائىل، مىكائىل، ئىسراپىل ۋە ئەزرائىل ئەلەيھىسسالاملاردۇر.

س : كىتاپلارغا ئىمان كەلتۈرۈش قانداق بولىدۇ ؟

ج : ئاللاھ تائالا بەندىلىرىنى ئىسلاھ قىلىش ئۈچۈن، پەيغەمبەرلەرگە كىتاپلار ئىبەرگەن. ئۇ كىتاپلاردا : ئەمرى ۋە نەھى، ۋەد، ۋەئىدلەر (ياخشىلىققا ۋەدىلەر يامانلىققا تەھدىدلەر)، بەندىلەرنىڭ دىن ۋە دۇنيادىكى پايدا - زىيانلىرى بايان قىلىنغان. ئۇ كىتاپلار : تەۋرات، ئىنجىل، زەبۇر، فۇرقان (قۇرئان) ۋە باشقا كىتاپلاردۇر. بۇ كىتاپلارنىڭ ھەممىدىن ئەۋزەلى قۇرئان كەرىمدۇر. قۇرئان كەرىمنىڭ ھۆكمى قىيامەتكىچە باقىدۇر.

س : پەيغەمبەرلەرگە قانداق ئىمان كەلتۈرىمىز ؟

ج : ئاللاھ تائالا بەندىلەرنى توغرا يولغا كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئۆز پەزلى بىلەن پەيغەمبەرلەرنى ئىبەرگەندۇر. ئۇلار ئىنسانلارنى تەۋھىد (ئاللاھ تائالانى بىر دەپ بىلىش) ۋە ياخشى ئىشلارغا ۋە ياخشى ئەخلاقلارغا دەۋەت قىلىپ، شىرىك (ئاللاھ تائالاغا باشقا بىرىنى شېرىك قىلىش) ۋە يامان ئىشلاردىن توسقاندۇر. ئۇلارنىڭ ھەممىسى گۇناھلاردىن خالى، پاك زاتلاردۇر. پەيغەمبەرلەرنىڭ بىرىنچىسى ئادەم ئەلەيھىسسالام بولۇپ، ئاخىرى ۋە ھەممىسىدىن ئەۋزىلى پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدۇر.

س : قىيامەت كۈنىگە قانداق ئىمان كەلتۈرىمىز ؟

ج : قىيامەت كۈنى بەندىلەرنىڭ ياخشى - يامان ئەمەللىرىگە مۇكاپات ياكى جازا بېرىلىدىغان كۈن بولۇپ، ئۇ كۈن ھەق ۋە راستتۇر. ئۇ كۈن توغرىسىدىكى قۇرئان كەرىم ۋە سەھى ھەدىسلەردە زىكىر قىلىنغان مەلۇماتلار تامامەن ئاشكارا. ئۇنىڭ بولۇشى ھەق ۋە راستتۇر.

س : تەقدىرگە قانداق ئىمان كەلتۈرىمىز ؟

ج : بەندىلەرنىڭ مەيلى ياخشى مەيلى يامان ئەمەللىرى ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدۇ. لېكىن ئاللاھ تائالا ياخشى ئەمەللەرگە رازى، يامان ئەمەللەرگە رازى ئەمەستۇر.

س : ئىسلام دېگەن نېمە ؟

ج : شاھادەت ئېيتىش (مۇسۇلمان بولۇش) ، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، روزا تۇتۇش ۋە ھەج قىلىشتىن ئىبارەتتۇر.

س : شاھادەت ئېيتىش دېگەن نېمە ؟

ج : « ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچقانداق مەبۇد (ئىبادەت قىلىشقا لايىق ئىلاھ) ۋە خالىق (پۈتۈن مەۋجۇداتلارنى يوقتىن بار قىلغۇچى) يوقتۇر. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھ تائالانىڭ بىزلەرگە ئىبەرگەن ئەلچىسى ۋە ھەق پەيغەمبىرىدۇر » دەپ گۇۋاھلىق بېرىشتۇر.

س : ناماز ئوقۇشنىڭ مەنىسى نېمە ؟

ج : بەش ۋاقىت نامازنى شەرىئەت كۆرسەتمىسىگە مۇۋاپىق، توغرا ئوقۇماقتۇر.

س : زاكات بېرىشنىڭ مەنىسى نىمىدۇر ؟

ج : ئىقتىسادى ئەسلى ھاجىتىدىن زىيادە بولۇپ، زاكات بېرىش مىقدارىغا يەتسە زاكات بېرىشتۇر. زاكاتنىڭ مەنىسى « مالنى پاك قىلماق » تۇر. زاكاتنى بەرمىگەن مال نىجىستۇر. زىرائەتنىڭ زاكاتى ئۆشرە ۋە خىراجدۇر. ئۆشرە ۋە خىراج بەرمىگەن زىرائەت پاك ئەمەستۇر.

س : روزا تۇتۇشنىڭ مەنىسى نېمىدۇر ؟

ج : رامزان ئېيىدا تاڭدىن باشلاپ كۈن ئولتۇرغىچە يېمەك - ئىچمەك ۋە جىنسى ئالاقە قىلىشنى روزا تۇتۇش نىيىتى بىلەن تەرك ئېتىشتۇر.

س : ھەج قىلىشنىڭ مەنىسى نېمىدۇر ؟

ج : بەيتۇللاغا بېرىپ كەلگۈچە يول خىراجىتىگە ۋە ئائىلىسىنىڭ نەپىقە ۋە ئېھتىياجلىرىغا يەتكۈدەك نەرسىگە ئىگە بولغان كىشىگە، ئۆمرىدە بىر قېتىم ھەج قىلىشتۇر.

س : ئىماننىڭ خۇلاسىسى نېمىدۇر ؟

ج : مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ دەرگاھىدىن كەلتۈرگەن ۋە پەيغەمبەر تەرىپىدىن ئۇقتۇرۇلغىنى ئېنىق بولغان ئەمىرلەرگە تىل بىلەن ئىقرار ۋە دىل بىلەن تەسدىق قىلماقتۇر.

س : ئىلىم تەلەپ قىلماق نېمىدۇر ؟

(داۋامى 3 - بەتتە)

مىللىي قۇرۇلتاي رەھبەرلىرى تۈركىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدىكى كونسۇلخانىسىنى زىيارەت قىلدى

ئۆز خەۋىرىمىز: « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان، قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، قۇرۇلتاي تەشۋىقات - تەتقىقات باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، « ئۇچقۇن » ۋە « ئىستىقلال » گېزىتلىرىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى پەرھات مۇھەممەدى قاتارلىقلار يېقىندا تۈركىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدىكى كونسۇلخانىسىنى زىيارەت قىلىپ، كونسۇل نورۇنباسارى بىلەن ئايرىم كۆرۈشتى. كۆرۈشۈش جەريانىدا قۇرۇلتاي مەسئۇللىرى كونسۇل ئەپەندىگە ئالدى بىلەن، ئۆتكەن يىلى ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە قۇرۇلغان « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ مەقسىدى، غايىسى ھەم ۋەزىپىلىرى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ياۋروپادىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ تۈرلۈك پائالىيەتلىرى ھەققىدىمۇ ئەتراپلىق چۈشەنچە بەردى. ئۇندىن باشقا ئۇلار يەنە كونسۇل ئەپەندىدىن، گېرمانىيەدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ تۈۋقان يوقلاش، ساياھەت ۋە باشقا سەۋەبلەر بىلەن تۈركىيەگە بېرىشى ئۈچۈن ۋىزا جەھەتتە قولايلىق يارىتىپ بېرىشنى ئالاھىدە تەلەپ قىلدى. كونسۇل نورۇنباسارى قۇرۇلقاي مەسئۇللىرىنىڭ بۇ تەلىۋىگە ئىجابى جاۋاپ بەردى ۋە « ئەگەر گېرمانىيەدىكى تەشكىلاتلاردىن تۈركىيەگە بارىدىغان ئۇيغۇرلار ئۈچۈن گۇۋالىق بېرىپ بەرسەڭلار، ئۇلار ھېچبىر توسالغۇغا ئۇچرىماي تۈركىيەگە ئەركىن ھالدا بېرىپ كېلەلەيدۇ » دەپ تەكىتلىدى.

بۇقېتىمقى كۆرۈشۈشتە قۇرۇلتاي رەھبەرلىرى كونسۇل ئەپەندىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىنى ۋە مىللىي قۇرۇلتاي سىمۋۇل قىلىنغان خاتىرە بۇيۇملارنى تەقدىم قىلدى.

« مىللىي كۆرۈش » تەشكىلاتى رەھبەرلىرى قۇرۇلتىيىمىزنىڭ مەركىزى ئورنىنى زىيارەت قىلدى

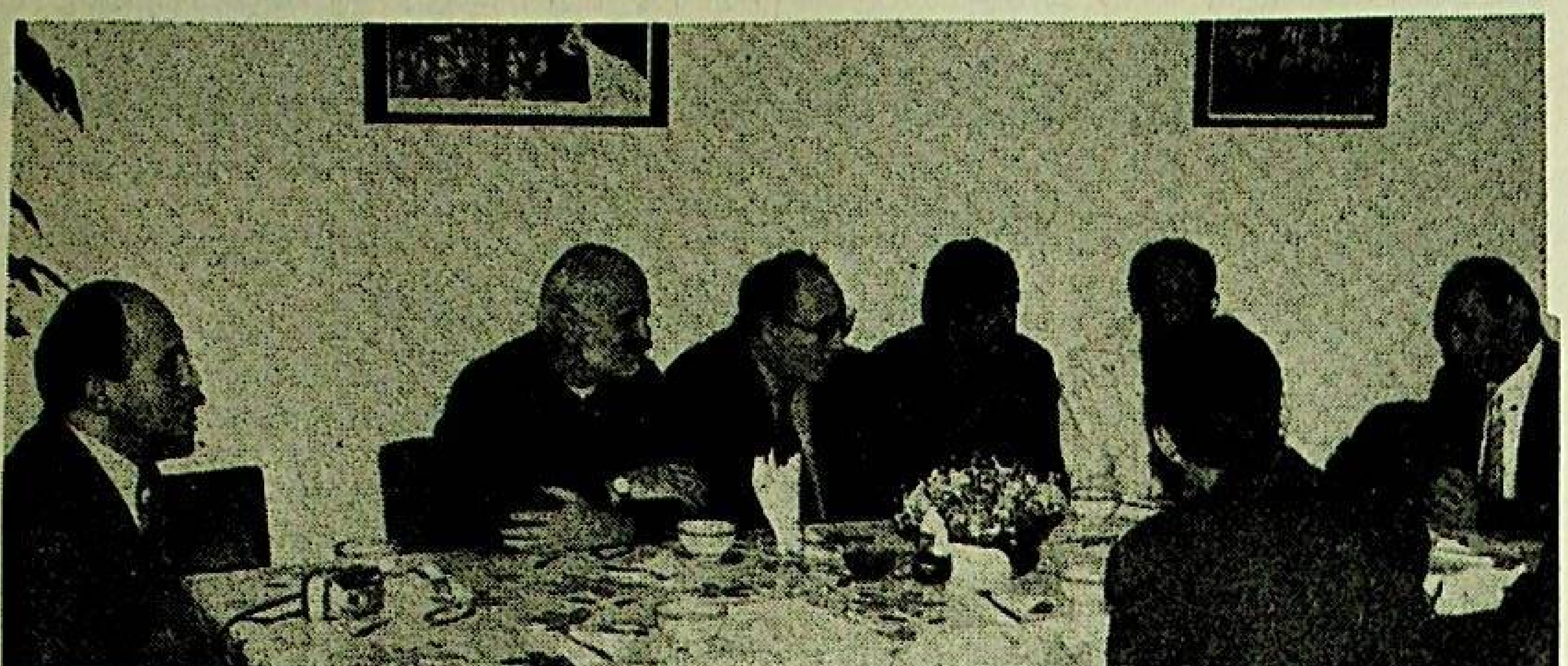

ئۆز خەۋىرىمىز: يېقىندا، ياۋروپادىكى ئەڭ چوڭ ئىسلام تەشكىلاتى ھېساپلانغان « مىللىي كۆرۈش » تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىبى مەمەت سەبرى ئەرباكان باشچىلىقىدىكى بىرھەيئەت، تەشكىلات مەركىزى جايلاشقان گېرمانىيەنىڭ كۆللۈن شەھرىدىن ئالاھىدە مىيونخېن شەھرىگە كېلىپ، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى مەركىزى ئورگىنىنى زىيارەت قىلدى ۋە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئاساسلىق مەسئۇللىرى بىلەن كۆرۈشۈپ سۆھبەتلەشتى.

مەمەت سەبرى ئەرباكان رىياسەتچىلىكىدىكى « مىللىي كۆرۈش » تەشكىلاتى ھەيئىتىنى، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان، قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش، قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان قاتارلىقلار قۇرۇلتاي مەركەز ئىشخانىسىدا قىزغىن ۋە سەممىي ھالدا كۈتۈۋالدى ۋە ئۇلارغا مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مەقسىدى، شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ئومۇمىي ۋەزىيىتى ۋە ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ياۋروپادىكى پائالىيەت ئەھۋالى قاتارلىق مەزمونلاردا ئەتراپلىق مەلۇمات بەردى.

كۆرۈشۈشتە قۇرۇلتاي رەئىسى ئەنۋەرجان ئالاھىدە سۆز قىلىپ، « مىللىي كۆرۈش » تەشكىلاتىنىڭ يىللاردىن بۇيان شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي ھەرىكەتلىرىنى باشتىن - ئاخىر تولۇق قوللاپ ۋە ھىمايە قىلىپ كەلگەنلىكىگە ئالاھىدە مىننەتدارلىق بىلدۈردى ۋە ئىككى تەرەپنىڭ ھازىرقىدەك قېرىنداشلارچە دوستانە مۇناسىۋەتلىرىنىڭ مەڭگۈ داۋام قىلىشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈردى. كۆرۈشۈش جەريانىدا ئىككى تەرەپ بىر - بىرىگە ئۆزئارا خاتىرە بۇيۇمى تەقدىم قىلدى.

ئۆتكەن يىلى ئۆكتەبىردە گېرمانىيەدە « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى چاقىرىلغاندىن كېيىن، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىبى ئەسقەرجان رىياسەتچىلىكىدىكى بىر ھەيئەت كۆللۈن شەھرىگە بېرىپ « مىللىي كۆرۈش » تەشكىلاتىنىڭ مەركىزى ئورگىنىنى زىيارەت قىلغان ۋە تەشكىلات رەھبەرلىرىگە مىللىي قۇرۇلتاي ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەرگەن ئىدى، شۇنداقلا ئۇلار « مىللىي كۆرۈش » رەھبەرلىرىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ بايرىقىنى ۋە ئۇيغۇرچە قۇرئانى كەرىمنى تەقدىم قىلغان ئىدى.

گېزىتنىڭ ساھىبى قۇرۇلتاي
نامىدىن: ئەنۋەرجان
مەسئۇل مۇھەررىرى:
پەرھات مۇھەممەدى
تەھرىر: تۇرغۇنجان ئالاۋۇدۇن
مۇنتاژ: ئۆمەرجان شاھيارى
كوررېكتور: ئۇچقۇن قەشقىرى

تەھرىرھەيئەت ئەزالىرى:
ھاجى ياقۇپ (تۈركىيە
ئابلىكىم باقى (تۈركىيە
سىدىقھاجى رۇزى (ئامېرىكا
ئەخمەت ئىگەمبەردى (ئاۋستىرالىيە
سىيىتجان قەيسەر (ئۆزبەكىستان
ئەختاخۇن ئەركىن (سەئۇدى ئەرەبىستان
ئەسقەرجان (گېرمانىيە
قەھرىمان غوجامبەردى (قازاقىستان

گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مەۋقەسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر، گېزىتىمىزگە ئەۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ، ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخبارات - ئۇچۇرلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

ياردەم بېرىشنى خالىغان ۋەتەنداشلىرىمىز ئۈچۈن بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:
HypoVereinsbank
Konto Nr:
43728446
BLZ:70020270

ئادرېسىمىز:
Ostturkistanischer
(Uigurischer)
National Kongress
Landwerstr 17
80336 Munchen
Germany
Tel:
0049 89 55 86 99 86
Fax:
0049 89 55 86 99 87

ئىستىقلال

قوش ھەپتىلىك
سىياسىي - ئىلمىي گېزىت

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ئورگان گېزىتى

2000 - يىلى 4 - ئاي
7 - سان

ئۇيغۇر داۋاسى دۇنيا سىياسىي مۇنبىرىدە:

مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ 5 نەپەر ۋەكىلى دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 56 - قېتىملىق يىغىندا

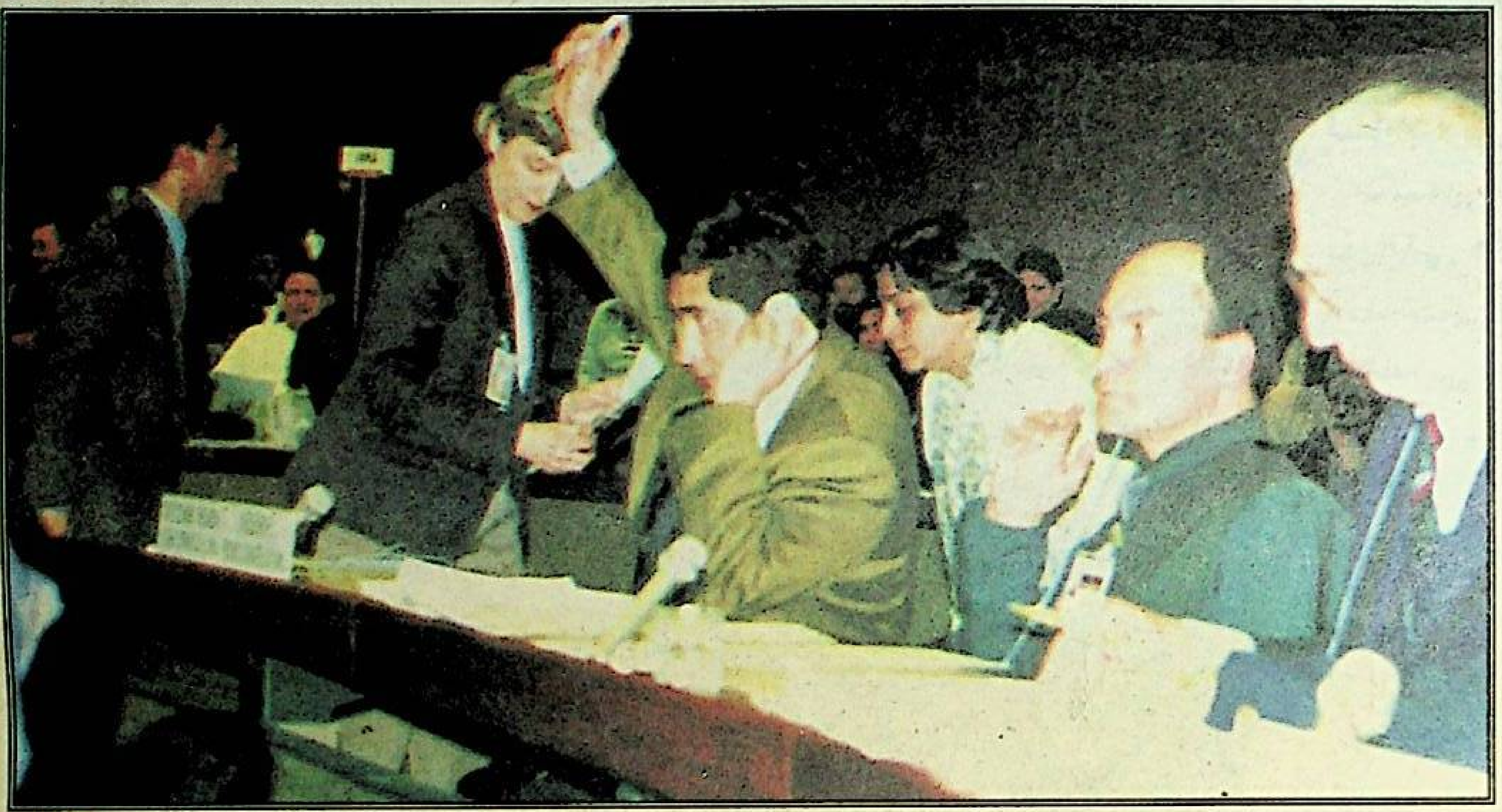

ئۆز مۇخبىرىمىز خەۋىرى: « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » مەركىزى ئورگىنى، قۇرۇلتاي تەسىس قىلىنىپ بىرىم يىلغا يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە خەلقئارا سىياسىي سەھنىلەردە قولغا كەلتۈرگەن مۇۋاپىقىيەتلىرى بىلەن، ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى خەلقىمىزگە يېڭى ئۈمىت ۋە ھاياجان ئېلىپ كەلمەكتە. بۇيىل 2 - ئايدا قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنى گېرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، تاشقى دۇنيادىكى مىللىي بىرلىكىمىزنى خەلقئارادا قانۇنىي سالاھىيەتكە ئىگە قىلغان قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنى، بۇيىل ئاپرېلدا شۋېتسارىيەنىڭ جەنۋە شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 56 - قېتىملىق ئومومىي يىغىنغا 5 كىشىلىك بىر ھەيئەت بىلەن ئىشتىراك قىلىپ، مىللىي داۋايىمىزنى خەلقئارالاشتۇرۇش قەدىمىنى تېزلىتىش جەھەتتە ئىنتايىن مۇھىم قەدەم تاشلىدى. (داۋامى 2 - بەتتە)

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ گېرمانىيەدە قانۇنىي سالاھىيەتكە ئېرىشكەنلىكى، ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزنى چەكسىز سۆيۈندۈردى

ئۆز خەۋىرىمىز:« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ نىزامنامىسىنىڭ گېرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ قانۇنىي تەستىقىدىن ئۆتكەنلىكى ھەققىدىكى خەۋەر، ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇر جامائىتىنى چەكسىز سۆيۈندۈردى ۋە ئۇلارنىڭ مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ كېلەچىكىگە بولغان ئىشەنچىسىنى ۋە ئۈمىدىنى ھەسسىلەپ ئاشۇردى. بۇيىل 2 - ئاينىڭ 22 - كۈنى مىللىي قۇرۇلتاي قانۇنىي سالاھىيەتكە ئېرىشكەندىن كېيىن، قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، قازاقىستان ۋە قىرغىزىستانلاردا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ تەكلىۋىگە بىنائەن 2 - ئاينىڭ 27 - كۈنىدىن 3 - ئاينىڭ 12 - كۈنىگىچە قازاقىستان ۋە قىرغىزىستانلارغا زىيارەتكە بېرىپ، بۇيەردىكى بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىغا ۋە ئۇيغۇر جامائىتىگە مىللىي قۇرۇلتاي تەسىس قىلىنغاندىن بۇيان ياۋروپا مىقياسىدا ئېلىپ بېرىلغان سىياسىي پائالىيەتلەر ھەققىدە مەلۇمات بەردى. (داۋامى 5 - بەتتە)

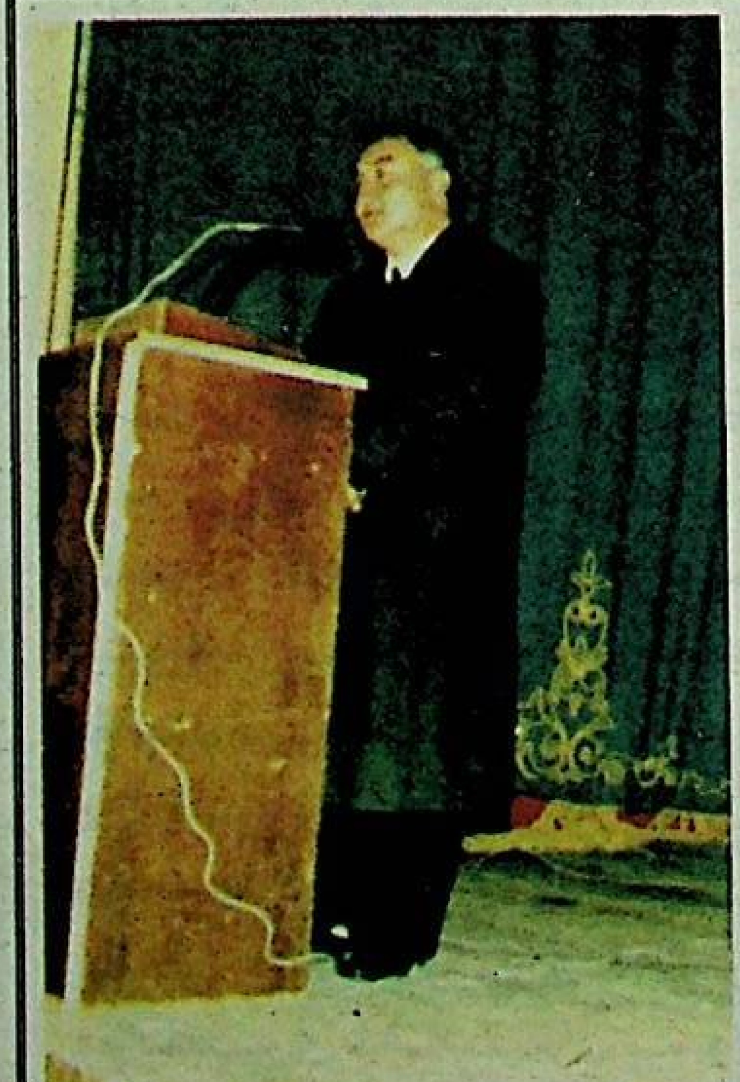

چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرى، نىغمەت ئابدۇقادىر بوساقوپ ھاجىمنىڭ قەستكە ئۇچراش ۋاقتىنىڭ، شائخەي ئاكلاشمىسىغا ئەزا 5 دۆلەتنىڭ دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرىي يىغىنىغا توغرا كېلىپ قالغانلىقىنى « ھەرگىزمۇ تاسادىپىلىق ئەمەس » دەپ قارىماقتا (7 - بەتتە)

« ئۇنپو » نىڭ باش كاتىۋى ۋە مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن گېرمانىيەنىڭ مىيونخېن شەھرىدىكى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى »، « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى »، « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى »، قاتارلىق تەشكىلاتلارنى زىيارەت قىلدى. (مەزمۇنى 4 - بەتتە)

گېرمانىيەنىڭ فرانكفۇرت شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن « ئىنسان ھەقلىرىنى قورال كۈچى ئارقىلىق ھەل قىلىش مۇمكىنمۇ؟ » دىگەن تېمىدىكى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا ئۇيغۇرلار مەسىلىسى ئالاھىدە تىلغا ئېلىندى

(مەزمۇنى 7 - بەتتە)

« شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نەشىر قىلدى

مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ 5 نەپەر ۋەكىلى دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 56 - قېتىملىق يىغىنىدا

(بېشى 1 - بەتتە) گەرچە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ ئۆتكەن يىلى چاقىرىلغان 55 - قېتىملىق يىغىنى مەزگىلىدە ياۋروپادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتپان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى مەزكۇر يىغىنغا قاتنىشىش ئۈچۈن ناھايىتى زور تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن ۋە لسموۇ، ئەپسۇسكى ئۇيغۇرلارغا ۋاكالىتەن پەقەت بىرلا كىشى ئەينى چاغدىكى يىغىنغا قاتنىشىش سالاھىيىتىگە ئېرىشكەن ۋە پائالىيەت دائىرىسى ئىنتايىن چەكلىك بولغان ئىدى. بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ بۇيىللىق ئومۇمىي يىغىنى يېقىنلىشىۋاتقان مەزگىلدە، مەركىزى ئورگىنى گېرمانىيەنىڭ ميونخېن شەھىرىدىكى شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى رەھبەرلىك ھەيئىتى جىددىي ھەرىكەتكە ئۆتۈپ، « دۇنيا خەتەر ئاستىدىكى مىللەتلەرنى قوغداش تەشكىلاتى » قاتارلىق مۇناسىۋەتلىك خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى بىلەن بىۋاستە ئالاقىلىشىپ، ئۇلارغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى سىياسىي ۋەزىيىتىنىڭ جىددىيلىكىنى ھېس قىلدۇرۇش بىلەن بىرگە، ئۇلاردىن قۇرۇلتاي ۋەكىللىرىنىڭ بۇقېتىم جەنۋەدە ئۆتكۈزۈلىدىغان يىغىنغا قاتنىشىشى ئۈچۈن زىمىن ھازىلاپ بېرىشىنى تەلەپ قىلدى ھەمدە بۇ تەشكىلاتلارنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئومۇمىي ۋەزىيىتىگە مۇناسىۋەتلىك ھۆججەت - ماتېرىياللار بىلەن تەمىنلىدى. نەتىجىدە مىللىي قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنى جەنۋەدە چاقىرىلىدىغان دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ ئومۇمىي يىغىنىغا 5 كىشىلىك بىر ھەيئەت بىلەن قاتنىشىش سالاھىيىتىگە ئېرىشتى.

ۋەزىيىتى، ئۆتكەن يىلى 8 - ئايلاردىن بۇيان داۋام قىلىپ كەلگەن خوتەن ۋەقەسىدىن بۇيانقى ھادىسىلەر، رابىيە قادىر ۋەقەسى قاتارلىق مەزمۇنلاردا ناھايىتى ئىخچام دوكلات بېرىپ ئۆتتى ۋە كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىغە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان فاشىستىك قىرغىنچىلىق سىياسىتىنى ئەمەلىي پاكىتلار ئارقىلىق پاش قىلىش بىلەن بىرگە، دۇنيا جامائەتچىلىكىنى ئىنسان ھەقلىرى مەسىلىسىدە خىتاي ھاكىمىيىتىگە قاتتىق بېسىم ئىشلىتىشكە، شۇنداقلا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانىي كۆرەشلىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەشكە چاقىردى. قۇرۇلتاي ۋەكىلىنىڭ قىسقا دوكلاتى يىغىن ئەھلىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا مۇيەسسەر بولدى. يىغىن جەريانىدا قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى يەنە مىللىي قۇرۇلتىيى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » تەشكىلاتىنىڭ نامىدا ھازىرلانغان 3 خىل نۇسخىدىكى نەچچە يۈز پارچە تەشۋىقات ۋارىقىنى يىغىن زالىدىكى ھەرقايسى ۋەكىللەرگە ۋە خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنى مەسئۇللىرىغا تارقىتىپ بەردى. بۇ تەشۋىقات ۋاراقلىرىنىڭ بىر نۇسخىسىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ تارىخى، جۇغراپىيەلىك ئەھۋالىنى تونۇشتۇرۇلغان بولۇپ، 2 - نۇسخىسىدا ئۇيغۇرلارنىڭ قانداق مىللەت ئىكەنلىكى ۋە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىيەت ۋە ئۆرپ - ئادەتلىرى تونۇشتۇرۇلغان، 3 - نۇسخىسىدا بولسا شەرقىي تۈركىستاننىڭ غۇلجا ۋەقەسىدىن بۇيانقى ئومۇمىي سىياسىي ۋەزىيىتى ۋە كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ ئۇيغۇرلارغا قىلىۋاتقان تۈرلۈك شەكىلدىكى زۇلۇملىرى ھەم زوراۋانلىقلىرى پاش قىلىنغان. ئۇندىن باشقا يەنە ئۇيغۇر ۋەكىلىرى يىغىن ئارىلىقلىرىدا گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن بەزى خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم ھالدا كۆرۈشۈپ ۋە سۆھبەتلىشىپ، ئۇلارغا ئۇيغۇرلارنىڭ دەردلىرىنى ۋە ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى ئاڭلىتىشقا تىرىشتى.

قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى بىرلەشمە نامايىشتا

4 - ئاينىڭ 30 - كۈنى چۈشتىن بۇرۇن قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى ۋە تىبەتلىكلەر بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى بىناسىنىڭ ئالدىدىكى مەيداندا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى بىرلەشكە نامايىش ئۆتكۈزدى. بۇقېتىمقى نامايىشقا 5 نەپەر قۇرۇلتاي ۋەكىلىدىن باشقا يەنە شۋېتسارىيەدە ياشاۋاتقان 6 نەپەر ئۇيغۇرمۇ ئىشتىراك قىلدى. ھولليۇتنىڭ داڭلىق ئاكتيورى ۋە دۇنياغا مەشھۇر كىنو چولپىنى راچاد گېر ئەپەندىمۇ نامايىشچىلارنىڭ سېپىدىن يەر ئالغاچقا، بۇقېتىمقى نامايىش ئىنتايىن داغدۇغۇلۇق ئۆتتى ۋە مەيدانغا دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن يىغىنى كۆزىتىش ئۈچۈن كەلگەن مۇخبىرلار يېغىپ كەتتى. كۆپچىلىككە مەلۇم بولغىنىدەك، رىچارد ئەپەندى دالاي لامانىڭ مۇرىدى بولۇپ، ئۇ بۇقېتىم مەخسۇس تىبەت داۋاسىنى قوللاش مەقسىدىدە ئامېرىكىدىن ئالاھىدە جەنۋەگە كەلگەن ئىدى. نامايىش جەريانىدا ئەسقەرجان باشچىلىقىدىكى ئۇيغۇر ۋەكىللەر رىچارد ئەپەندى بىلەن ئالاھىدە كۆرۈشۈپ، كۆپلىگەن چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ دىققەت بىلەن كۆزىتىشى ئاستىدا ئۇنىڭغا ئۇيغۇرلار ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ

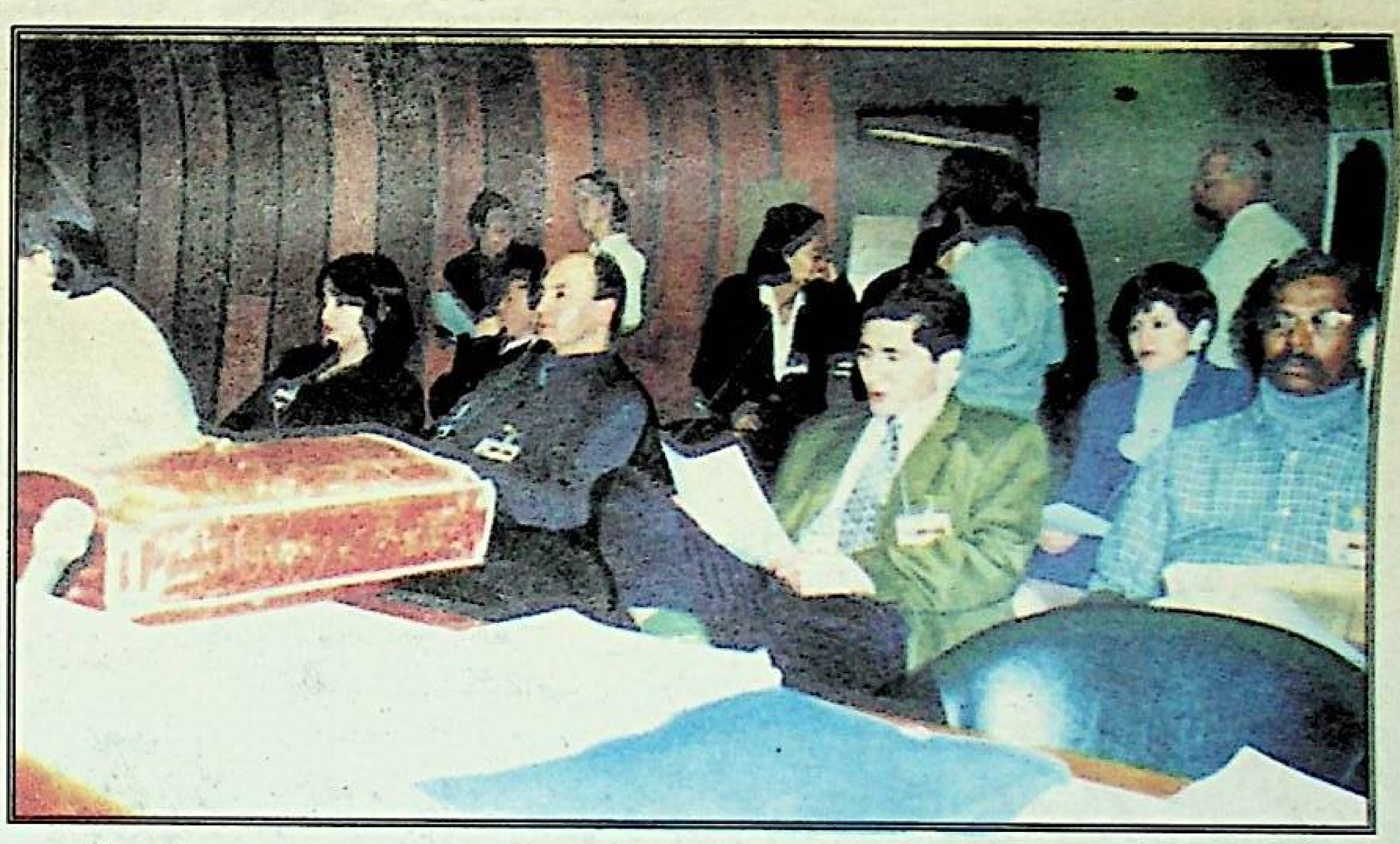

قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى يىغىندا 5 مىنوت سۆزلەش ھەققىگە ئېرىشتى

4 - ئاينىڭ 29 - كۈنى « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيىنىڭ باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان ۋە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن باش كاتىۋى كېرەم شىرىپ رىياسەتچىلىكىدىكى 5 كىشىلىك بىر ھەيئەت جەنۋە شەھىرىگە بېرىپ، دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 56 - قېتىملىق ئومۇمىي يىغىنىغا رەسمىي ئىشتىراك قىلدى ۋە شۇ كۈنكى يىغىندا 5 مىنوت سۆزلەش سالاھىيىتىگە ئېرىشتى. بۇقېتىمقى يىغىنغا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىغا ئەزا 178 دۆلەتنىڭ ۋەكىللىرى ۋە دۇنيادىكى بارلىق خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشقان بولۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ دەرت - داۋاسىنى تاشقى دۇنياغا ئاڭلىتىشتا ئىنتايىن تېپىلغۇسىز بىر پۇرسەت ئىدى. باشلىرىدا مىللىچە دوپپا ۋە رەتلىك كىيىنگەن بۇ 5 نەپەر ئۇيغۇر ۋەكىل يىغىن ئىشتىراكچىلىرىنىڭ ئالاھىدە دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ 5 نەپەر ئۇيغۇر ۋەكىللىرى ئەنگلىزچە، گېرمانچە، فرانسۇسچە، خىتايچە، تۈركچە تىللارنى مۇكەممەل بىلىدىغان ياشلاردىن تەركىپ تاپقان ئىدى.

قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى يىغىندا 5 مىنوتلۇق سۆزلەش ھەققىدىن پايدىلىنىپ يىغىن ۋەكىللىرىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى، ئىلى رايونىنىڭ غۇلجا ۋەقەسىدىن بۇيانقى سىياسىي

ئۆتتى، شۇنداقلا ئۇلار يەنە نەق مەيداندا تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ سابىق تاشقى ئىشلار مىنىستىرى لودى گىير ۋە « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ سابىق باش كاتىۋى ھەم ئۇيغۇر خەلقىنىڭ سەمىمىي دوستى مايكىل. فون. ۋان ئەپەندىلەر بىلەنمۇ دوستانە ھالدا سەمىمىي كۆرۈشتى. چۈشتىن بۇرۇن سائەت 11 دە باشلانغان نامايىش جەمئىي 2 سائەت داۋام قىلدى.

قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى مەشھۇر شەخسلەر بىلەن بىرگە

شۇكۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت بىرلەردە، دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ يىغىن زالىدا، « خىتاي بىلەن سۆھبەت ۋە تىبەت مەسىلىسى » دىگەن تېمىدا بىر ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان باشچىلىقىدىكى 5 كىشىلىك ئۇيغۇر ھەيئىتىمۇ تەكلىپكە بىنائەن بۇ ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشتى. يىغىندا، ھولليۋوتنىڭ مەشھۇر ئاكتيورى رىچارد ئەپەندى، تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ سابىق تاشقى ئىشلار مىنىستىرى لودى گىير ئەپەندى ۋە « ئۇنپو » نىڭ سابىق باش كاتىۋى مايكىل ... قاتارلىق مەشھۇر شەخسلەر ئارقا - ئارقىدىن سۆزگە چىقىپ، كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ تىبەت قاتارلىق ئازسانلىق مىللەت خەلقلىرىگە سېلىۋاتقان زۇلۇملىرىنى قاتتىق ئەيىپلىدى.

كىشىنى ئالاھىدە سۆيۈندۈرىدىغىنى شۇكى، قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ سابىق باش كاتىۋى مايكىل ئەپەندى بۇقېتىمقى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا قىلغان سۆزىدە، تىبەت مەسىلىسى ھەققىدە توختۇلۇپ كېلىپ، نۆۋەتتە كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ تىبەت خەلقىغە سېلىۋاتقان زۇلۇملىرىنىڭ ئەينىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا داۋام قىلىۋاتقانلىقىنى،ۋە ھەتتا شەرقىي تۈركىستانىنىڭ ۋەزىيىتىنىڭ پەۋقۇلاددە ئېغىر ئىكەنلىكىنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئۆتتى ۋە يىغىن زالىدا ئولتۇرغان ئەسقەرجان باشچىلىقىدىكى 5 نەپەر ئۇيغۇر ۋەكىلنى قولى بىلەن ئىشارەت قىلىپ تۇرۇپ؛ « مانا بۇلار ئالايغۇرلارنىڭ ۋەكىللىرى » دەپ تونۇشتۇردى ۋە ئۇيغۇر ۋەكىللىرىنى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشقا دەۋەت قىلدى، چەكسىز ھاياجانغا چۆمگەن ئۇيغۇر ۋەكىللىرى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، بارلىق يىغىن ئەھلىگە ئۇيغۇرچە سالام بېرىپ ئېھتىرام بىلدۈردى. بۇچاغدا دۇنياغا مەشھۇر كىنو چولپىنى رىچارد ئەپەندى ئۇيغۇر ۋەكىللەر بىلەن بىر - بىرلەپ كۆرۈشتى ۋە ئۇلارنى قۇچاغلاپ تۇرۇپ خاتىرە ئۈچۈن سۈرەتكە چۈشتى، رىچارد ئەپەندىنىڭ بۇ ھەركىتى يىغىن زالدىكىلەرنى ئالاھىدە جەلىپ قىلدى. مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان بۇ قىممەتلىك پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ رىچارد ئەپەندىگە، « سىز دۇنياغا مەشھۇر ئاكتيور ۋە كىنو چولپىنىسىز، سىزنىڭ خەلقئارالىق سورۇنلاردا كوممۇنىست خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ تىبەت خەلقىغە سېلىۋاتقان زۇلۇملىرىنى ھەر پۇرسەتتە تىلغا ئېلىپ تەكىتلەپ كېلىۋاتقانلىقىڭىزنى مەمنۇنىيەت بىلەن كۆزىتىپ كېلىۋاتىمىز، بىزنىڭ سىزدىن ئىلتىماسىمىز شۇكى، مۇمكىن بولسا بۇنىڭدىن كېيىنكى پائالىيەتلىرىڭىزدە تىبەت مەسىلىسىگە قوشۇپ ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى تىلغا ئېلىشنىمۇ نەزىرىڭىزدىن ساقىت قىلىۋەتمىگەيسىز، ئۇيغۇرلارنىڭ ھالىنىڭ تىبەتلىكلەردىنمۇ ئېغىر ئىكەنلىكىنى تىلغا ئالغىنىڭىزدا بەلكىم بۇنىڭ تەسىرى تېخىمۇ كۈچلۈك بولار، دىگەن ئىشەنچىدىمىز، بۇ ئارقىلىق بىزنىڭ خەلقىمىزنىڭمۇ ھۆرمىتىنى ۋە ئىشەنچىسىنى قولغا كەلتۈرىسىز » دەپ بايان قىلدى، رىچارد ئەپەندىمۇ جاۋابەن، ئۆزىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى پائالىيەتلىرىدە تىبەت مەسىلىسى بىلەن

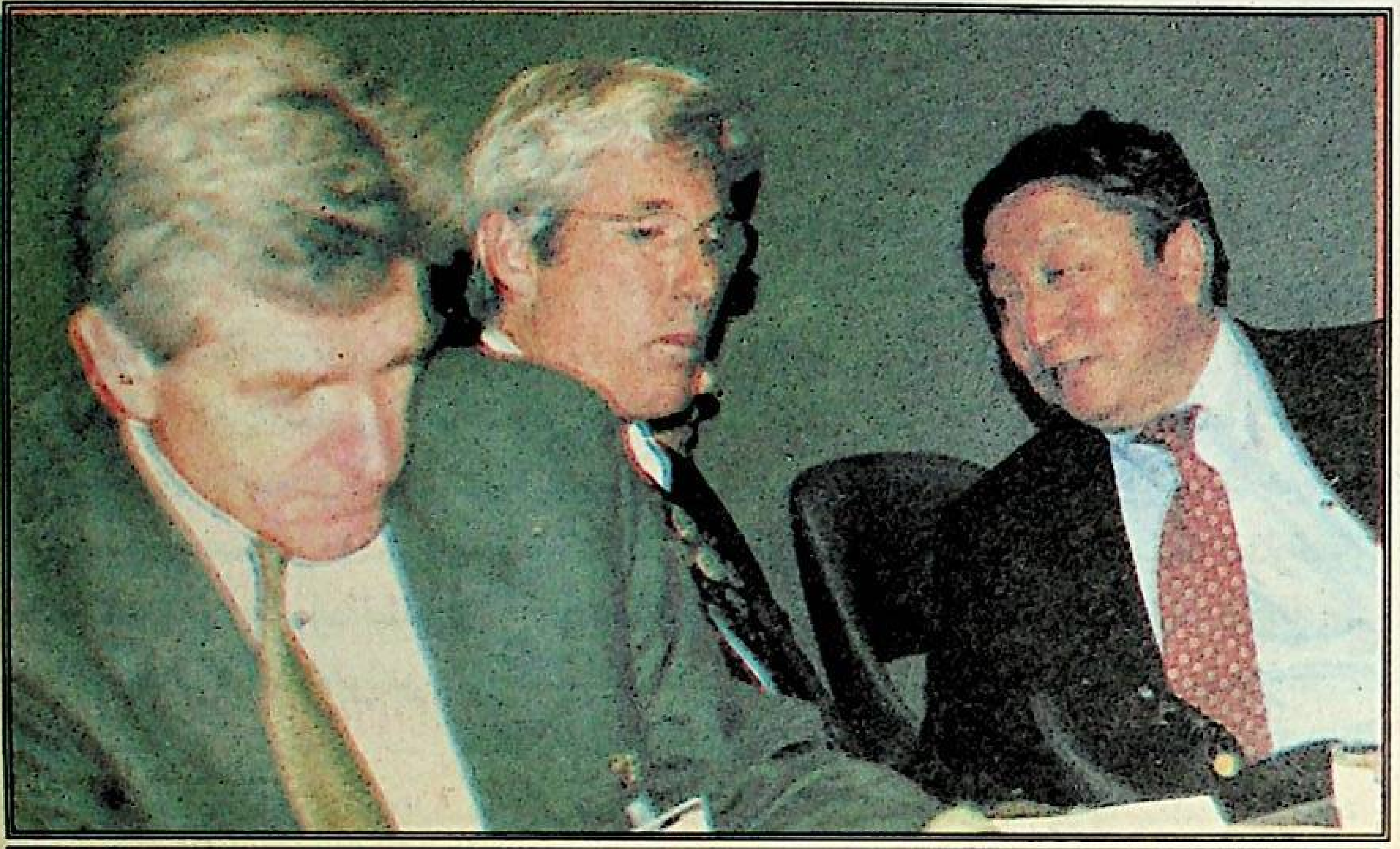

سۈرەتتە: (ئوڭدىن سولغا) لودى ئەپەندى، رىچارد ئەپەندى ۋە مايكىلئەپەندىلەر

شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى ئورتاق ھالدا تىلغا ئالىدىغانلىقىنى ئىزھار قىلدى.

ئەسقەرجان بۇ سۆزلىرىنى تىبەت سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ سابىق تاشقى ئىشلار مىنىستىرى ۋە دالاي لامانىڭ ئورۇنباسارى لودى گىير ئەپەندىگىمۇ ئىزھار قىلدى ۋە ئۇنىڭدىن خەلقئارالىق سىياسى سەھنىلەردە تىبەت مەسىلىسىگە قوشۇپ شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنىمۇ تىلغا ئېلىپ تۇرۇشنى ئۆتۈندى. لودى ئەپەندى ئەسقەرجانغا بەرگەن جاۋابىدا، ئۆزىنىڭ ھەرزامان تىبەت داۋاسى بىلەن شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا ئوخشاش نەزەر بىلەن قاراپ كەلگەنلىكىنى ۋە ئۆزى ئىشتىراك قىلغان بارلىق خەلقئارالىق سورۇنلاردا ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى تىبەت مەسىلىسىگە قوشۇپ تىلغا ئېلىپ كەلگەنلىكىنى تەكىتلىدى. رىچارد ئەپەندى، مايكىل ئەپەندى ۋە لودى ئەپەندىلەرنىڭ ئۇيغۇر ۋەكىللەرگە كۆرسەتكەن ھۆرمىتى، يىغىن ۋەكىللىرىنىڭ ۋە چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ ئالاھىدە دىققەت - ئېتىبارىنى قوزغىدى، كۆپلىگەن چەتئەل خەۋەر ئاگېنتلىقلىرى نەق مەيداننىڭ ئۆزىدىلا ئۇيغۇر ۋەكىللىرىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇلاردىن شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە مەلۇمات ئالدى، ھەتتا ياپونىيە ھۆكۈمىتىنىڭ ۋەكىلى ئۇيغۇرلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇيغۇرچە، « ياخشىمۇسىز؟ » دەپ ئەھۋال سوردى، ياپونىيە ۋەكىلىنىڭ بۇ ئۇيغۇرچە سالىمى ئۇيغۇر ۋەكىللەرنى ھاڭ - تاڭ قالدۇردى. ئامېرىكىدىكى « ئامېرىكا ئىنسان ھەقلىرى ئائىلىسى » دىگەن نامدىكى بىر تەشكىلاتنىڭ مەسئۇلىمۇ ئۇيغۇر ۋەكىللەرنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇلار بىلەن ئالاھىدە كۆرۈشۈپ، ئۇلارنى 5 - ئايلاردا ئامېرىكىدا ئۆتكۈزۈلىدىغان بىر ئىنسان ھەقلىرى مۇھاكىمە يىغىنىغا دەۋەت قىلدى.

ئۇيغۇر دوستى مايكىل ئەپەندى

بۇيەردە شۇنى ئالاھىدە ئىزاھلاپ ئۆتمەكچىمىزكى، يۇقارقى يىغىندا ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى تىلغا ئالغان ۋە ئۇيغۇر ۋەكىللىرىنى يىغىن ئەھلىگە ئالاھىدە تونۇشتۇرغان گوللاندىيەلىك مايكىل. فون. ۋالت ئەپەندى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قەدىناس دوستلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئىلگىرى ئۇ قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى

بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ باش كاتىۋى ئىدى، ئۇ مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ باش كاتىۋى بولۇپ تۇرغان مەزگىللەردە، مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ۋە دىپلومات ئەركىن ئالپتېكىن « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە كېيىن بىرىنچى رەئىسى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىدى، ئەركىن ئالپتېكىننىڭ تۈرتكىسى بىلەن مايكېلى ئەپەندى « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ بارلىق سىياسىي پائالىيەتلىرىدە ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى مەزكۇر تەشكىلاتنىڭ موھىم كۈنتەرتىپلىنىڭ بىرى قىلىپ كەلدى ۋە شەرقىي تۈركىستان ھەم ئۇيغۇرلار ھەققىدە سىستېمىلىق تەتقىقات ئېلىپ باردى، ئەينى چاغدا ئۇ ئالاھىدە تۈركىيەگە بېرىپ، تۈركىيەدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان مىللىي رەھبىرىمىز ئەيسا ئەپەندىنى ۋە تۈركىيەدىكى ئۇيغۇر جامائىتىنى زىيارەت قىلغان ئىدى، ئۇ 7 خىل تىلنى مۇكەممەل سۆزلەيدىغان نوپۇزلۇق قانۇنشۇناسلارنىڭ بىرى بولۇپ، گەرچە ئۇ بىرقانچە يىل بۇرۇن « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىپلىقىدىن ئايرىلغان بولسىمۇ، ئەمما ھازىرغا قەدەر ئۇيغۇر خەلقىگە مۇھەببەت باغلاپ، بارلىق سىياسىي پائالىيەتلىرىدە ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى تەكىتلەپ كەلمەكتە.

ئۆتكەن يىلى چاقىرىلغان بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 55 - قېتىملىق يىغىنىغا بىردىن - بىر ئۇيغۇر ۋەكىلى سۈپىتىدە قاتناشقان ۋە يىغىندا 5 مىنۇت سۆزلەش سالاھىيىتىگە ئېرىشىپ، 180 گە يېقىن دۆلەتنىڭ ۋەكىللىرىگە شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى ھەققىدە مەخسۇس دوكلات بەرگەن ئىدى.

بۇيەردە ئالاھىدە ئەسكەرتىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك بولغىنى شۇكى، بۇقېتىم جەنۋەدە چاقىرىلغان يىغىنغا، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ يۇقارقى 5 نەپەر ۋەكىلى قاتناشقاندىن سىرت يەنە مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ئەركىن ئالپتېكىن ۋە دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ ۋەكىللىرىمۇ ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بىرقانچە قېتىم جەنۋە شەھىرىگە بېرىپ، جەنۋەدىكى خەلقئارالىق يىغىنغا بىۋاسىتە ئىشتىراك قىلدى ۋە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى بىناسى ئالدىدىكى مەيداندا خىتاي ھاكىمىيىتىگە قارشى نامايىشلار ئۆتكۈزدى (بۇھەقتە « ئۇچقۇن » گېزىتىنىڭ 43 - سانىدا تەپسىلىي خەۋەر بېرىلدى)

شۋېتسارىيەدىكى نامسىز قەھرىمانلار

بۇقېتىم جەنۋەدە چاقىرىلغان بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ 56 - قېتىملىق يىغىنى مەزگىلىدە، قۇرۇلتاينىڭ يۇقارقى 5 نەپەر ۋەكىلىدىن سىرت يەنە، 10 يىلغا يېقىن ۋاقىتتىن بۇيان شۋېتسارىيەدە ياشاپ كېلىۋاتقان، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى ئەنۋەر راخمان، قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن باش كاتىۋى كېرەم شىرىپ قاتارلىقلار قۇرۇلتاي نامىدىن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بىرقانچە قېتىم جەنۋە شەھىرىگە بېرىپ، جەنۋەدىكى يىغىنغا قاتنىشىۋاتقان ھەرقايسى خەلقئارالىق تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى ۋە چەتئەل مۇخبىرلىرى بىلەن بىۋاستە دىيالوگ قۇرۇپ، ئۇلارغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىياسىي ۋەزىيىتى ھەققىدە مەلۇمات بېرىشكە تىرىشتى، شۇنداقلا ئۇلار يىغىن جەريانىدا گېرمانىيەدىن ۋە شۋېتسارىيەنىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدىن كەلگەن ئۇيغۇر ۋەكىللىرىنى ۋە نامايىشچىلىرىنى قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋېلىپ، ئۇلارغا ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىن تېگىشلىك ياردەم قىلدى.

سىزلەرگە مەلۇم بولسا كېرەك، نۆۋەتتە شۋېتسارىيەدە ئىستىقامەت قىلىپ تۇرىۋاتقان ئەنۋەر راخمان ۋە كېرەم شىرىپلار ئۇيغۇرلار ئىچىدە كۆزگە كۆرۈنگەن دىپلوماتلاردىن بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇلار خىتاينىڭ پاكىستاندا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىخانىسىدا يۇقۇرى دەرىجىلىك دىپلوماتىيە خادىمى بولۇپ ۋەزىپە ئۆتىگەن ئىدى، 90 - يىللارنىڭ باشلىرىدا ئۇلار ئىمىنجان ئىسملىك بىر ئۇيغۇر جاسوسنىڭ خىتاينىڭ پاكىستاندىكى ئەلچىخانىسىغا سۇنغان ۋەتەن سىرتىدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ ۋە مىللىي شەخسلىرىمىزنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە يازغان مەخپىي دوكلاتىنى خىتاي ھۆكۈمىتىگە تاپشۇرۇپ بەرمەي كۆيدۈرۈپ تاشلىغىنى ئۈچۈن، ئاشكارىلىنىپ قېلىپ ئەلچىخانىدىن قېچىشقا مەجبۇر بولغان ۋە كېيىن شۋېتسارىيەگە كېلىپ سىياسىي پاناھلىق تىلىگەن ئىدى، ئەنۋەر راخمان 92 - يىلى ئىستانبۇلدا چاقىرىلغان تۇنجى نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيىدا قۇرۇلتاي ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى (مەتىمىن ھەزرەت رەئىس ئىدى) بولۇپ سايلانغان ئىدى، كېيىن « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، « شەرقىي تۈركىستان ياشلار بىرلىكى » نىڭ رەئىسى، « تىبەت، شەرقىي تۈركىستان، ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلىكى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى قاتارلىق ۋەزىپىلەردە بولدى ئۆتكەن يىلى گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە چاقىرىلغان 2 - نۆۋەتلىك شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيىدا قۇرۇلتاينىڭ دائىمىي كومىتېت ئەزاسى بولۇپ سايلاندى. ئەنۋەر راخمان ئەنگلىزچە، فىرانسۇسچە، خىتايچە تىللارنى مۇكەممەل بىلدۇ ۋەھازىر شۋېتسارىيەنىڭ مورىس شەھرىدە ئائىلىسى بىلەن بىرگە ياشىماقتا.

كېرەم شىرىپمۇ 92 - يىلى چاقىرىلغان تۇنجى نۆۋەتلىك قۇرۇلتايدا مىللىي قۇرۇلتاي ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلانغان ۋە كېيىن « تىبەت، شەرقىي تۈركىستان، ئىچكى موڭغۇلىستان خەلقلىرى بىرلىكى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، « شەرقىي تۈركىستان ياشلار بىرلىكى تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەرنى ئۆتىگەن ۋە ئۆتكەن يىلى گېرمانىيەدە چاقىرىلغان 2 - نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتايدا قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن باش كاتىۋى بولۇپ سايلانغان ئىدى، ئۇمۇ ئەنگلىزچە، فىرانسۇسچە، خىتايچە تىللارنى مۇكەممەل دەرىجىدە بىلىدۇ، كېرەم شىرىپ

ئەركىن ئالپتېكىن ميۇنخېندىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنى زىيارەت قىلدى

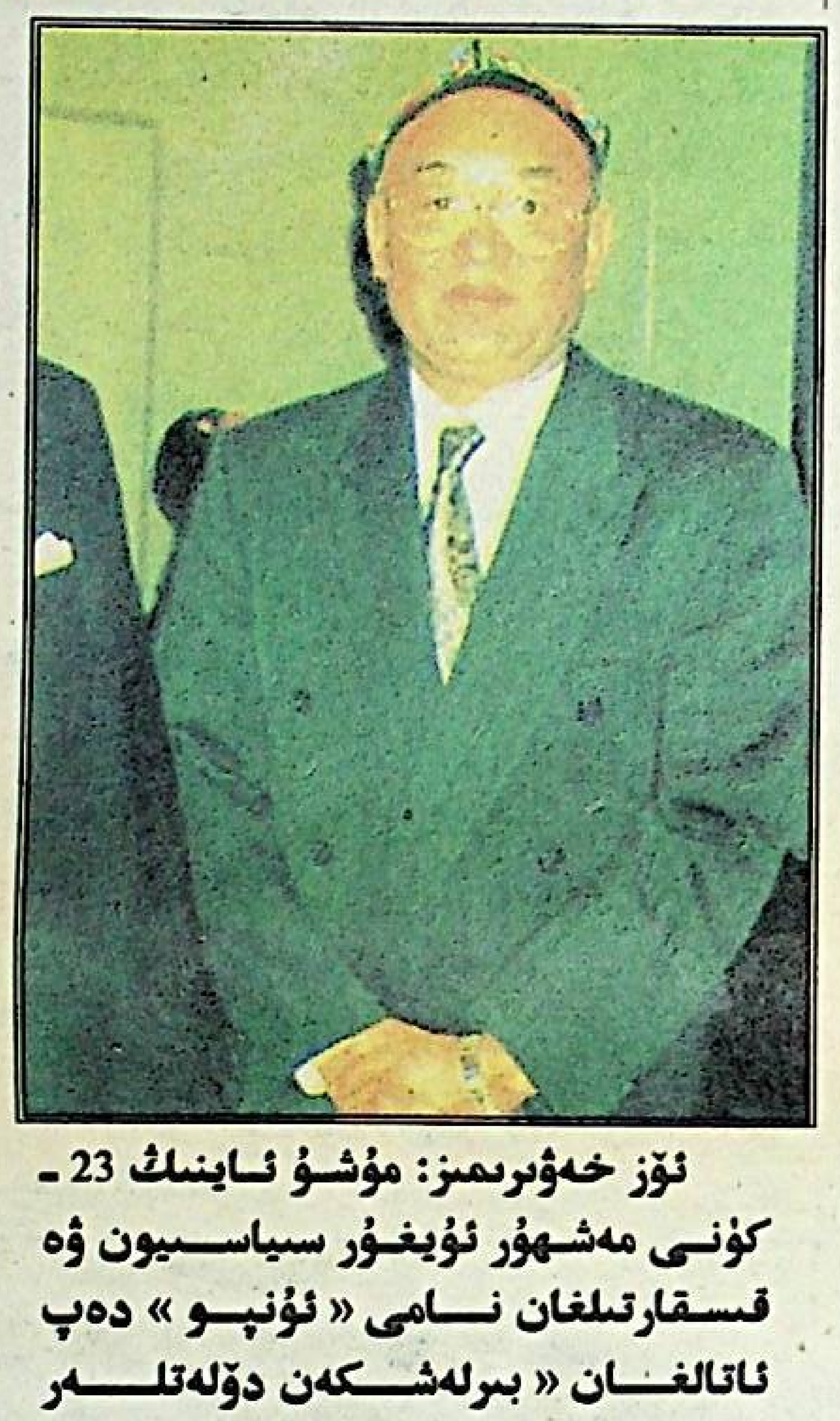

ئۆز خەۋەرچىمىز: مۇشۇ ئاينىڭ 23 - كۈنى مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسىيون ۋە قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ باش كاتىۋى ئەركىن ئالپتېكىن ئەپەندى شۋېتسارىيەدىكى دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتىنىڭ يىللىق يىغىنىدىن قايتىش سەپىرىدە ئالاھىدە ميۇنخېن شەھرىگە كېلىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى »، « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » ۋە « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » قاتارلىق تەشكىلاتلارنى ئايرىم - ئايرىم ھالدا زىيارەت قىلىپ، يۇقارقى تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ئەزالىرى بىلەن ۋەتەن - مىللەت داۋاسى ھەققىدە كەڭ دائىرىدە سۆھبەت ئېلىپ باردى. ئەركىن ئەپەندىنى ميۇنخېن شەھرىدىكى ھەرقايسى تەشكىلاتلارنىڭ مەسئۇللىرى ۋە ئەزالىرىدىن بولۇپ 50 يېقىن ئۇيغۇر قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى ۋە سۆھبەت جەريانىدا بىرگە بولدى. ئەركىن ئەپەندى سۆھبەت جەريانىدا، گېرمانىيەدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتىرىنىڭ خىزمەتلىرىگە ئىجابىي باھا بەردى ۋە نۆۋەتتە ئۇيغۇرلارنىڭ داۋاسىنىڭ ياۋروپادا جانلانغان بىر دەۋرگە قەدەم قويغانلىقىنى ۋە « شەرقىي تۈركىستان » ھەم « ئۇيغۇر » دىگەن بۇ ئىسىملارنىڭ ياۋروپا سىياسىي سەھنىلىرىدە بارغانسىرى تونۇلۇشقا قاراپ ماڭغانلىقىنى بايان قىلدى. ئەركىن ئەپەندى ئۆز سۆزىدە يەنە، تەشكىلات مەسئۇللىرىدىن خەلقئارادىكى سىياسىي ئۆزگۈرۈشلەرنى يېقىندىن كۆزىتىپ، ئۆزلىرىنى دۇنيا تەرەققىياتىغا ماس ھالدا تەربىيەلەپ ۋە ئىسلاھ قىلىپ، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى خەلقئارالاشتۇرۇش قەدىمىنى تېزلىتىشنى تەلەپ قىلدى.

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ رەئىسى ئەنۋەرجان، مىللىي قۇرۇلتاينىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان ئىنفورماتسىيون مەركىزى » نىڭ رەئىسى ئابدۇجېلىل قاراقاش، قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجان، « دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى » ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسى دولقۇن ئەيسا قاتارلىقلار ئەركىن ئەپەندى بىلەن قىلغان سۆھبەتلىرىدە، ئۇنىڭ ياۋروپادا شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ ئاساسىنى سېلىشتا ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشتا ناھايىتى زور تۆھپىلەرنى قوشقانلىقىغا يۇقۇرى باھا بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ مىللىي داۋا ھەققىدىكى تەكلىپ - پىكىر ۋە تەۋسىيەلىرىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى.

كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۇملۇكتە

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ گىرمانىيەدە قانۇنىي سالاھىيەتكە ئېرىشكەنلىكى، ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزنى چەكسىز سۆيۈندۈردى

(بېشى 1 - بەتتە)

ئەسقەرجاننىڭ بۇقېتىمقى قازاقستان، قىرغىزىستان سەپىرى، ئۇنىڭ ئۆتكەن يىلدىن بۇيان ئوتتۇرا ئاسىياغا قىلغان 2 - قېتىملىق زىيارىتى بولۇپ، ئۆتكەن يىلى مىللىي قۇرۇلتاي ئىچىلىشتىن بۇرۇنمۇ قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى نامىدىن قازاقستان ۋە قىرغىزىستانلارغا بېرىپ، بۇيەردىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىغا ۋە ئۇيغۇر جامائىتىگە 2 - نۆۋەتلىك قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ھەققىدە مەلۇمات بەرگەن ۋە ئۇلارنىڭ قۇرۇلتاي ھەققىدىكى تەكلىپ - پىكىرلىرىنى ئېلىپ قايتىپ كەلگەن ئىدى.

ئەسقەرجان قازاقستاندا

ئەسقەرجان بۇقېتىمقى زىيارىتىدە، قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى تەشكىلاتلار بىلەن ۋە بەزى سەۋەپلەر تۈپەيلىدىن قۇرۇلتايغا قاتنىشالمىغان بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىپ، ئۇلارغا قۇرۇلتاي ھەققىدە مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلار بىلەن مىللىي داۋايىمىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىيات ئىستىقبالى ۋە ستراتېگىيەلىرى ھەققىدە مۇزاكىرە ئېلىپ باردى. ئەسقەرجان قازاقستان، قىرغىزىستانلارغا قىلغان 17 كۈنلۈك زىيارىتى جەريانىدا، ئالمۇتا ئۇيغۇر رايونى، چىلەك ... قاتارلىق ئۇيغۇرلار مەركەزلىك ئولتۇراقلاشقان رايونلارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك زىيارەت قىلىپ، بۇرايونلاردىكى ئۇيغۇر جامائەتلىرىگە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنىڭ ياۋروپادىكى تەرەققىيات ئەھۋالى ۋە مىللىي قۇرۇلتاي قۇرۇلغاندىن بۇيانقى سىياسى پائالىيەتلەر ھەققىدە ئەتراپلىق مەلۇمات بېرىپ ئۆتتى. بولۇپمۇ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنىڭ گىرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ قانۇنىي تەستىقىدىن ئۆتكەنلىكى، بۇ ئەللەردە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنى ئالاھىدە خوشال قىلدى، ھەتتا بەزى ئۇيغۇر ئاقساقاللىرى قۇرۇلتاي نىزامنامىسىنىڭ گىرمانچە ئەستىقلانغان نۇسخىسىنى قولىغا ئېلىپ سۆيۈپ كەتتى. قازاقىستن ۋە قىرغىزىستاندىكى بارلىق ئۇيۇر تەشكىلاتلىرى ۋە بۇيەرلەردىكى ئۇيغۇر جامائىتى، قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنىدىكىلەرنىڭ شۇنچە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنى گىرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقىدىن ئۆتكۈزۈپ، مىللىي قۇرۇلتاينى ياۋروپادا قانۇنىي سالاھىيەتكە ئىگە قىلغانلىقىغا ئاپىرىن ئېيتتى ۋە ھەممىسى، تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي مۇجادىلىمىز تارىخىدا تۇنجى قېتىم ئۇيغۇرلارنىڭ بىر ئالى دەرىجىلىك رەھبەرلىك ئورگىنىنىڭ دۇنيادا رەسمى قانۇنىي سالاھىيەتكە ئېرىشكەنلىكىنى ۋە بۇنىڭ مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىشتە پەۋقۇلاددە موھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى بايان قىلىشتى. بولۇپمۇ قازاقستاندا ياشاۋاتقان مىللىي ئۇستازلىرىمىزدىن زىيا سەمەدى ۋە ئابدۇروپ مەخسۇم ئاكىلار ئەسقەرجان بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۆزلىرىنىڭ بۇجەھەتتىكى مەمنۇنىيەتلىرىنى ئىزھار قىلىشتى ۋە مىللىي قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنىنىڭ نۆۋەتتىكى ياش كادروسىنىڭ سىياسى ئىقتىدارىغا تولۇق ئىشىنىدىغانلىقىنى ۋە ئۇلارغا ئاللاھتىن مۇۋاپىقىيەت تىلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى، شۇنداقلا ئۇلار، تاشقى دۇنيادا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان بارلىق ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئەتراپىدا ئۇيۇلىنىشى كېرەكلىكىنى ۋە مىللىي مۇجادىلىمىزنى تەشكىلى رەۋىشتە بىردەك ئېلىپ بېرىشى لازىملىقىنى قايتا - قايتا تەكىتلەشتى.

ئەسقەرجان قازاقستاندا ئەركىن ئالپتېكىن بىلەن بىرگە

ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا تېگىشلىك بولغىنى شۇكى، ئەسقەرجان قازاقستاننى زىيارەت قىلىۋاتقان مەزگىللەردە، مەشھۇر ئۇيغۇر سىياسيون ۋە قىسقارتىلغان نامى « ئۇنپو » دەپ ئاتالغان « بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى » نىڭ باش كاتىۋى ئەركىن ئالپتېكىن ئەپەندىمۇ « ئۇنپو » تەشكىلاتىنىڭ بىر يىغىنىغا قاتنىشىش ئۈچۈن قازاقستانغا يېتىپ كەلگەن ئىدى، ئەسقەرجان ۋە قۇرۇلتاي قارمىقىدىكى بەزى تەشكىلاتلارنىڭ رەھبەرىرى بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئەركىن ئەپەندى بىلەن ئايرىم كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ بىلەن مىللى مۇجادىلىمىزدىكى ستراتېگىيەلىك مەسىلىلەر ھەققىدە ئەتراپلىق سۆھبەت ئۆتكۈزدى. ئەركىن ئەپەندىمۇ مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنىڭ قانۇنىي تەستىقتىن ئۆتكەنلىكىدىن مەمنۇن بولغانلىقىنى ئىزھار قىلدى ۋە قۇرۇلتايغا مۇۋاپىقىيەت تىلىدى.

3 - ئاينىڭ 5 - كۈنى قازاقستاندىكى « ئۇيغۇر تىياتىر ئۆمىكى » دۇنيا ئاياللار كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن « تەبەسسۇم » ناملىق تىياتىر ۋە كانسېرت كېچىلىكى ئۆتكۈزگەن ئىدى. بىرقانچە مىڭ كىشى قاتناشقان بۇ كېچىلىككە، ئەركىن ئالپتېكىن ۋە ئەسقەرجانلارمۇ تەكلىپ بىلەن قاتناشتى. كېچىلىكتە مەشھۇر سىياسيون ئەركىن ئالپتېكىن ئەپەندى كۆپچىلىكنىڭ تەكلىۋىگە ئاساسەن سەھنىگە چىقىپ سۆز قىلدى. ئەركىن ئەپەندى ئالدى بىلەن قازاقستاندىكى ئۇيغۇر جامائىتىنى سالاملاپ بولغاندىن كېيىن، يېنىدا ئولتۇرغان ئەسقەرجاننى كۆپچىلىككە تەقدىم قىلدى ۋە « ئۆتكەن يىلى گىرمانىيەدە چاقىرىلغان مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجانمۇ ئارىمىزدا ئولتۇرۇپتۇ، مېنى قانداق كۆرگەن بولساڭلار، ئەسقەرجاننىمۇ شۇنداق كۆرۈشۈڭلارنى ۋە ئۇنىڭ قازاقستانغا نىمە مەخسەت بىلەن كېلىشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭغا يارىۋەلەكتە ۋە ياردەمدە بولۇشۇڭلارنى ئۈمىت قىلىمەن، ماڭا نىسبەتەن قانچىلىق ھۆرمەتلار بولسا، بۇ ھۆرمەتنىڭ ئەينىسىنىمۇ ئەسقەرجانغا كۆرسۈتىشىڭلارنى سىزلەردىن ئىلتىماس قىلىمەن » دەپ بايان قىلدى ۋە ئەسقەرجاننى ئورنىدىن تۇرۇپ كۆپچىلىك بەن سالاملىشىشقا دەۋەت قىلدى. بۇمەنزىرە، يىغىن زالىدىكى نەچچەمىڭ ئۇيغۇرنى چەكسىز ھاياجانلاندۇردى.

ئەسقەرجان قازاقستاندىكى ئۇيغۇر مائارىپ يىغىنىدا

ئەسقەرجان قازاقستاندىكى زىيارىتى مەزگىلىدە يەنە ئۇيغۇر رايونىغا بېرىپ بۇيەردىكى ئۇيغۇرلار بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىش ئېلىپ باردى ۋە ئۇيغۇر رايونىدا قازاقستان ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان ئۇيغۇر مائارىپ سېستىمىسى ھەققىدىكى بىر ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنىغا ئىشتىراك قىلدى. بۇيىغىنغا قازاقستان مائارىپ تارماقلىرىنىڭ ۋەكىللىرى، ئۇيغۇر رايونىنىڭ ھاكىمى ۋە ئۇيغۇر رايونىدىكى ھەرقايسى ئۇيغۇر مەكتەپلىرىنىڭ مەسئۇللىرى ئىشتىراك قىلغان ئىدى، بۇقېتىمقى يىغىندا ئوختۇلۇق ھالدا ئۇيغۇر رايونىكى ئۇيغۇر مەكتەپلىرىنىڭ ئەھۋالى ۋە قازاقستاندا ئۇيغۇر مائارىپىنى تەرەققى قىلدۇرۇش مەسىلىلىرى مۇزاكىرە قىلىندى. يىغىن رىياسەتچىسى ئەسقەرجاننى « ئۆزى گىرمانىيەدىن كەلگەن ۋە « شەرقىي تۈركىستان مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىۋى » دەپ ئالاھىدە تونۇشتۇردى ھەمدە ئۇنى مەخسۇس سۆزگە تەكلىپ قىلدى. ئەسقەرجان يىغىندا قىلغان سۆزىدە، ئالدى بىلەن ئۇلارغا ياۋروپا ئەللىرىدە تەسىس قىلىنغان ئۇيغۇر تىلى سىنىپلىرى ۋە تەتقىقات مەركەزلىرىنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ ئۆتتى ۋە گىرمانىيەدىكى ھەرقايسى ئۇنىۋېرسىتېتلاردىمۇ مەخسۇس شەرىق بۆلۈمى بارلىقىنى ۋە بۇ بۆلۈملەردە ئۇيغۇرتىلى سىنىپلىرى ۋە كۇرۇسلىرىنىڭ ئېچىلغانلىقىنى، شۇنداقلا بۇ سىنىپلاردا ئۇيغۇر تىلى ۋە ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدىبىياتىدىن دەرىسلەر ئۆتۈلىۋاتقانلىقىنى مىسال قىلىپ ئۆتتى. ئەسقەرجان ئۆز سۆزىدە يەنە، بىزبىلەن ھېچبىر ئېتنىك مۇناسىۋىتى بولمىغان غەرىپ ئەللىرى ئۇيغۇر تىلىغا بۇنچىلىك ئەھمىيەت بېرىۋاتقان يەردە، بىز بىلەن قان قېرىنداش بولغان قازاقستاننىڭ بۇنىڭغا ئەلۋەتتە تېخىمۇ ياخشى ئەھمىيەت بېرىشى كېرەكلىكىنى تەكىتلەپ ئۆتتى ھەمدە سۆزىنىڭ ئاخىرىدا، مىللىي قۇرۇلتايغا ۋە گىرمانىيەدە ياشاۋاتقان ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىغا ۋاكالىتەن، قازاقستان ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇيغۇر رايونىدا ئۇيغۇر ئۆسمۈرلىرىنىڭ بىرىنچى سىنىپتىن تاكى ئۇنىۋېرسىتېتقا قەدەر ئۇيغۇرچە ئوقۇش ئىمكانىيىتى يارىتىپ بېرىۋاتقانلىقىغا ئالاھىدە مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

ئەسقەرجان چىلەك ئۇيغۇر رايونىدا

ئەسقەرجان بۇقېتىمقى سەپىرىدە يەنە چىلەك ئۇيغۇر رايونىغىمۇ بېرىپ بۇيەردىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلار بىلەن كۆرۈشۈپ سۆھبەتلەشتى. شۇكۈنى بۇيەردىكى ئۇيغۇر جامائىتى ئەسقەرجاننىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن چىلەك

ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ يىغىن زالىدا مەخسۇس بىر سۆھبەت يىغىنى ئۇيۇشتۇردى، سۆھبەت يىغىنىغا 250 تىن ئارتۇق ئۇيغۇر قاتناشتى. يىغىندا چىلەك رايونىدىكى ئۇيغۇر ۋەكىللىرى ئەسقەرجاندىن ئۇيغۇر داۋاسىنىڭ ياۋروپادىكى تەرەققىيات ئەھۋالى ۋە مىللىي قۇرۇلتاي ھەققىدە كۆپلىگەن سوئاللارنى ئوتتۇرىغا قويدى، ئەسقەرجانمۇ ئۇلارنىڭ ھەربىر سوئالىغا ئەستايىدىللىق بىلەن جاۋاپ بىرىپ، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ياۋروپا مىقياسىدا ئۇيغۇرلارنىڭ سىياسى پائالىيەتلىرىنىڭ پەۋقۇلئاددە جانلىنىشقا باشلىغانلىقىنى ۋە مىللىي قۇرۇلتاينىڭ تەسىس قىلىنىشى ۋە قۇرۇلتاينىڭ قانۇنىي سالاھىيەتكە ئېرىشىشى بىلەن، تاشقى دۇنيادا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان مىللىي مۇجادىلىمىزدا يېڭى بىر سەھىپىنىڭ ئېچىلغانلىقىنى تەكىتلەپ ئۆتتى. چىلەك رايونىدىكى ئۇيغۇر جامائىتىمۇ قۇرۇلتاينىڭ گىرمانىيەدە قانۇنىي ئەستىقتىن ئۆتكەنلىكىدىن ئىنتايىن مەمنۇن بولۇشقانلىقلىرىنى ۋە مىللىي مۇجادىلىمىزنىڭ كېلەچەكتە بولغان ئىشەنچىسىنىڭ تېخىمۇ كۈچەيگەنلىكىنى بايان قىلىشتى.

ئەسقەرجان بايسىيت ئۇيغۇر رايونىدا

ئەسقەرجان قازاقىستان زىيارىتى مەزگىلىدە يەنە قازاقىستان بايسىيت ناھىيەسىگە بېرىپ، بۇيەردىكى ئۇيغۇر جامائەتلىرىنى ۋە بايسىيت ناھىيىلىك ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتۇبىدىكى ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلارنى زىيارەت قىلدى. بايسىيت ئۇيغۇر ئوتتۇرا مەكتۇبىنىڭ مۇدىرى ئەسقەرجان بىلەن قىلغان سۆھبىتىدە، تاشقى دۇنيادا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئىلىم - ئىرفان ئۆگىنىشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشى كېرەكلىكىنى ۋە بۇنىڭ ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى ئۈچۈن ئىنتايىن موھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىنى، ئۆزلىرىنىڭمۇ بايسىيت ناھىيەسىدە بارلىق ئىمكانلىرىنى سەپەرۋەر قىلىپ، بۇجايدىكى ئۇيغۇر ئۇسمۇرلىرىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئانا تىلىدا ئوقۇپ تەربىيەلىنىشى ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسۈتۈپ كېلىۋاتقانلىقىنى بايان قىلدى.

سىزلەرگە مەلۇم بولسا كېرەك، 2 - دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە 3 مىڭغا يېقىن ئۇيغۇر ياشايدىغان بايسىيت ناھىيەسىدىن 500 نەپەر ئۇيغۇر ئەسكەر سوۋېت قىزىل ئارمىيەسى بىلەن بىرگە ناتسىپت گىرمانىيەسىگە قارشى ئۇرۇشقا قاتناشقان بولۇپ، ئۇرۇشتىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھېچبىرى ساق قايتىپ كەلمىگەن، شۇنىڭ بىلەن بايسىيت ناھىيەسىدىكى ئۇيغۇرلار ئۇلارنى ئەسلەپ بىر خاتىرە مۇنارى تىكلەپ، خاتىرە مۇنارىسىگە ئۇرۇشتا ئۆلگىنى ئېنىق مەلۇم بولغان 50 نەپەر ئۇيغۇرنىڭ ئىسمىنى يېزىپ قويغان.

ئەسقەرجان قازاقىستاندىكى ھەرساھە ئۇيغۇر زاتلىرى بىلەن بىرگە

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان بايسىيتقا قىلغان زىيارىتى مەزگىلىدە ئۇيغۇر قەھرىمانلار خاتىرە مۇنارىسىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇيەردە 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدا ھاياتىدىن ئايرىلغان ئۇيغۇر جەڭچىلەر ئۈچۈن دۇئا قىلدى.

ئەسقەرجان قازاقىستاندا قىلغان 10 كۈنلۈك زىيارىتى مەزگىلىدە، ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇر جامائىتى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان جەمئى 17 قېتىملىق سۆھبەت يىغىنىغا قاتناشتى، بۇ سۆھبەت يىغىنلىرىنىڭ ھەممىسىدە دىگۈدەك، قازاقىستاندا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار گىرمانىيەدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ خىزمەتلىرىگە يۇقۇرى باھا بەردى ۋە ھەتتا بەزىلىرى، « گەرچە قازاقىستاندا بىرقانچە يۈزمىڭ ئۇيغۇر ياشاۋاتقان بولساقمۇ، ئەمما بىزنىڭ قىلالمىغان ئىشلىرىمىزنى ياۋروپادا ياشاۋاتقان بىرقانچە يۈز ئۇيغۇر قىلىۋاتىدۇ، ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن، بىزمۇ ئۇلاردىن ئىنتايىن رازى » دەپ بارىكاللا ئېيتىشتى.

ئۇندىن باشقا يەنە ئەسقەرجان بۇقېتىمقى قازاقىستان سەپىرىدە بۇيەردىكى ئۇيغۇر زىيالىلىرىنىڭ ۋەكىللىرى، ياشلار ۋەكىللىرى، ئاياللار ۋەكىللىرى، « ئۇيغۇر ئاۋازى »، « يېڭى زامان »، « يېڭى ھايات » قاتارلىق ئۇيغۇرچە گېزىتلەرنىڭ مەسئۇللىرى ۋە تەھرىر خادىملىرى بىلەن، ۋە ھەتتا ۋەتەن ئىچىدىكى بەزى تەشكىلاتلارنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم ھالدا كۆرۈشۈپ ھەم مەخسۇس سۆھبەت يىغىنلىرىنى ئۆتكۈزۈپ، ئۇلاردىن مىللىي داۋايىمىز ھەققىدە كۆپلىگەن قىممەتلىك تەكلىپ - پىكىر ۋە تەۋسىيەلەرنى ئالدى. ئومومەن قازاقىستاندىكى ھەرقايسى ساھەگە مەنسۇپ ئۇيغۇرلارنىڭ ھەممىسى دىگۈدەك، مەركىزى ئورگىنى گىرمانىيەدىكى مىللىي قۇرۇلتاينى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقلىرىنى ۋە ھەرقايسى ئەللەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ جەزمەن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە قۇرۇلتاي ئەتراپىغا ئۇيۇشۇپ، ياۋروپادا قانۇنىي سالاھىيەتكە ئىگە بولغان مىللىي قۇرۇلتاي ئارقىلىق مىللىي داۋايىمىزنى تەشكىلىي رەۋىشتە ئورتاق ھالدا تەرەققىي قىلدۇرۇش ۋە بۇ ئارقىلىق ۋەتەن ئىچىدە ئېزىلىۋاتقان، خارلىنىۋاتقان خەلقىمىزگە ئۈمىت ۋە ئىشەنچ ئېلىپ كېلىش لازىملىقىنى بايان قىلىشتى.

ئەسقەرجان قىرغىزىستاندا

ئەسقەرجان قازاقىستاندىكى زىيارىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، قازاقىستاندىن 9 كىشىنىڭ ھەمراھلىقىدا 10 كىشىلىك ھەيئەت بولۇپ قىرغىزىستانغا بېرىپ، قىرغىزىستاندا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرىدىن تۇرسۇن ئىسلام، مەرھۇم نىغمەت بوساقوپ ھاجىم، نۇرمۇھەممەت كەنجى، شەمسىددىن ئاكا، تۇرسۇنتاي ... قاتارلىقلار بىلەن ۋە شۇنداقلا « ۋىژدان ئاۋازى » ... قاتارلىق ئۇيغۇرچە گېزىتلەرنىڭ مەسئۇللىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلاغا مىللىي قۇرۇلتاي قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئېلىپ بېرىلغان سىياسى پائالىيەتلەر ۋە ئۇيغۇر داۋاسىنىڭ ياۋروپادىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بەردى. قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى ئەسقەرجاننىڭ زىيارەتكە كەلگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن بىشكەك شەھىرىدىكى مەلۇم بىر يىغىن زالىدا مەخسۇس سۆھبەت يىغىنى ئۇيۇشتۇردى، بۇيىغىنغا، قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى، جامائەت ئەرباپلىرى، ئاقساقاللار ۋە ھەرقايسى ساھەلەرگە مەنسۇپ ئۇيغۇرلارنىڭ ۋەكىللىرىدىن بولۇپ 300 دىن ئارتۇق كىشى ئىشتىراك قىلدى. بۇقېتىمقى سۆھبەتتىمۇ قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇرلار مىللىي قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسىنىڭ گىرمانىيەدە قانۇنىي ئەستىقتىن ئۆتكەنلىكىدىن ئىنتايىن مەمنۇن بولغانلىقلىرىنى ۋە مىللىي بىرلىكنى قوغداش ۋە مىللىي قۇرۇلتاينى تەرەققىي قىلدۇرۇش ئۈچۈن قوللىرىدىن كېلىشىچە تىرىشچانلىق كۆرسىتىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

ئەسقەرجان، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى مۇساپىرلار بۆلۈمىدە

ئەسقەرجان قىرغىزىستاندىكى زىيارىتى جەريانىدا يەنە، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى مۇساپىرلار بۆلۈمىنىڭ بىشكەك شەھىرىدە دائىمى تۇرۇشلۇق مەسئۇلى بىلەن بىۋاستە كۆرۈشۈپ، ئۇلارنىڭ ھازىرغا قەدەر ۋەتەندىن قېچىپ چىققان ئۇيغۇر سىياسىي پاناھلىق تىلىگۈچىلەرگە كۆرسۈتىۋاتقان ياردەملىرى ئۈچۈن قۇرۇلتاي نامىدىن ئالاھىدە تەشەككۈر بىلدۈردى، ئەسقەرجان ئۇلارغا يەنە شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى جىددى سىياسى ۋەزىيىتى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇلاردىن ئۇيغۇر سىياسى پاناھلىق تىلىگۈچىلەرگە بۇنىڭدىن كېيىنمۇ يەنە داۋاملىق تۈردە ئىگە چىقىشىنى ۋە ئۇلارغا ئەمەلى ياردەم بېرىشتى تەلەپ قىلدى.

ئەسقەرجان قىرغىزىستاندىكى 6 كۈنلۈك زىيارىتى مەزگىلىدە، شۇجايدىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان جەمئى 7 قېتىملىق سۆھبەت يىغىنىغا قاتنىشىپ، قىرغىزىستاننىڭ ھەرقايسى ساھەلىرىگە مەنسۇپ ئۇيغۇرلار بىلەن كەڭ دائىرىدە ئەتراپلىق پىكىرلىشىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدى ۋە ئۇلاردىن مىللىي كۈرىشىمىزنىڭ ئىستىبالىغا مۇناسىۋەتلىك كۆپلىگەن قىممەتلىك تەكلىپ - پىكىرلەرنى ئالدى.

مىللىي قۇرۇلتاينىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان يېقىندا گېزىتىمىزنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا، ئۆزىنىڭ بۇقېتىم قازاقىستان ۋە قىرغىزىستان سەپىرىدىن ئالغان تەسىراتى ھەققىدە توختىلىپ، مىللىي قۇرۇلتاي چاقىرىلغاندىن كېيىن، ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزنىڭ « قۇرۇلتاينىڭ نىزامنامىسى ئەستىقلىنارمۇ؟ » دىگەن ئەندىشە ۋە گۇماندا بولغانلىقىنى، چۈنكى تۈركىيەدە چاقىرىلغان تۇنجى نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتاينىڭ قانۇنىي رەسمىيتى بېجىرىلمىگەچكە، كېيىن ئۇنىڭ ئۆزلىكىدىن كۈچتىن قالغانلىقىنى، شۇڭا ئوتتۇرا ئاسىيادىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىزدىمۇ « بۇ قېتىمقى قۇرۇلتايمۇ ئۆتكەنكىگە ئوخشاش بولارمۇ؟ » دىگەن ئوي پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى، ئەمما بۇ يەردىكى قېرىنداشلىرىمىز 2 - نۆۋەتلىك مىللىي قۇرۇلتاينىڭ گىرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ رەسمى روييختىدىن ئۆتكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، ئىنتايىن سۆيۈنگەنلىكىنى ۋە ئۇلاردا مىللىي قۇرۇلتاينىڭ ئىستىقبالى ئۈچۈن ناھايىتى زور بىر ئىشەنچنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى بايان قىلدى.

[redacted]

نىغمەت ھاجىمنىڭ ئۆلۈمگە توغرا كەلگەن غەلىتە يىغىن

سىزلەرگە مەلۇم بولغىنىدەك، يۇيىل 28 - مارت كۈنى قىرغىزىستاندىكى « ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى » نىڭ رەئىسى ۋە « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » ۋەتەن فوندىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى نىغمەت بوساقوپ ھاجىم بىشكەك شەھرىدە نامەلۇم قاتىللارنىڭ قەست قىلىشىغا ئۇچراپ، ئېچىنىشلىق ھالدا قۇربان بولغان ئىدى. ئەمما نىغمەت بوساقوپ ھاجىم قەستكە ئۇچراپ 2 كۈندىن كېيىن، يەنى 30 - مارت كۈنى قىرغىزىستاننىڭ پايتەختى بىشكەك شەھرىدە « شاڭخەي ئاتالمىشىغا ئەزا 5 دۆلەت » نىڭ دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرلىرى يىغىنىنىڭ ئېچىلغانلىقى ۋە بۇ يىغىندا خىتاي، روسىيە، قازاقىستان، قىرغىزىستان ۋە تاجىكىستان دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرلىرى ئوتتۇرىسىدا ئاتالمىش « مىللىي بۆلگۈنچىلىككە، تېرورىزىمغا ۋە رادىكال ئىسلامغا قارشى بىرسەپتە تۇرۇپ كۈرەش قىلىش » ھەققىدە مەخسۇس مۇزاكىرىلەرنىڭ ئېلىپ بېرىلغانلىقىنى، كىشىلەرگە نىغمەت بوساقوپ ھاجىمنىڭ قەستكە ئۇچراش ۋەقەسىنىڭ ئارقىسىدا قانداقتۇر خىتاي ۋە قازاقىستان ھۆكۈمىتىنىڭ جاسۇسلىرى تەشۋىق - تەرغىپ قىلغىنىكە « شەرقىي تۈركىستاندىن چىققان ئۇيغۇر باندىتلار » بولماستىن، بەلكى ناھايىتى زور بىر دۆلەت تېرورىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ھېس قىلدۇرماقتا، چۈنكى بەزى چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرىمۇ، يۇقارقى 5 دۆلەتنىڭ دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرى يىغىنى يىلەن نىغمەت بوساقوپ ھاجىمنىڭ قەستكە ئۇچرىشى ۋاقتىنىڭ توغرا كېلىپ قالغانلىقىنى « ھەرگىزمۇ تاسادىپى توغرا كېلىپ قالغان ھادىسە ئەمەس » دەپ پەرەز قىلىشماقتا.

چەتئەل ئاخبارات ئاگېنتلىقلىرىنىڭ خەۋىرىگە قارىغاندا، 5 دۆلەتنىڭ بىشكەكتىكى يىغىنىدىن كېيىن، خىتاينىڭ دۆلەت مۇداپىيە مىنىستىرى چى خاۋتيەن مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى چاقىرىپ، يۇقارقى 5 دۆلەت ئوتتۇرىسىدا مىللىي بۆلگۈنچىلىككە، رادىكال ئىسلامغا، قورال - ياراق ئەتكەسچىلىرىگە تېخىمۇ ئۈنۈملۈك زەربە بېرىش ھەققىدە ئورتاق قارارغا كەلگەنلىكىنى كۆرەڭلىگەن ھالدا بايان قىلغان. نىغمەت بوساقوپ ھاجىم خىتاينىڭ نەزىرىدىلا ئەمەس، بەلكى خىتاي بىلەن ئېغىز - بۇرۇن يالىشىپ يۈرگەن بەزى دۆلەتلەرنىڭ نەزىرىدىمۇ « خەتەرلىك مىللىي بۆلگۈنچى » لەرنىڭ بىرى ئىدى، شۇڭا بۇ مەسىلىگە كەلگەندە تىلشى دۇنيادا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر قېرىنداشلىرىمىز، بولۇپمۇ ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىز سوغاققان بولۇشى، خىتاي ۋە ئۇنىڭ چوماقچىسىرىنىڭ يالغان - ياۋىداق تەشۋىقاتلىرىغا ئالدىنىپ قالماسلىقى كېرەك!

سۈرەتلىك خەۋەر: « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىۋى ئەسقەرجان، يۇيىل 3 - ئايدا قىرغىزىستانغا قىلغان زىيارىتى جەريانىدا، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى مۇساپىرلار بۆلۈمىنىڭ بىشكەكتە دائىمى تۇرۇشلۇق ۋەكىلى بىلەن (ئالدىنقى رەت ئوتتۇرىدىكى خانىم) بىلەن بىۋاستە ئۇچرىشىپ، ئۇنىڭغا شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۆۋەتتىكى ۋەزىيىتى ھەققىدە مەلۇمات بېرىش بىلەن بىرگە، ئۇنىڭ بىلەن شەرقىي تۈركىستانلىق سىياسى قاچقۇنلار مەسىلىسى ھەققىدە سۆھبەت ئۆتكۈزدى.

[illegible]

ئۆز خەۋىرىمىز: يۇيىل 3 - ئاينىڭ 18 - كۈنى گېرمانىيەنىڭ فرانكفورت شەھرى ئەترابىدا، « دۇنيادىكى ئىنسان ھەق - ھوقۇقلىرىنى قورال كۈچى بىلەن قوغداش ئىمكانىيىتى بارمۇ؟ » دىگەن تېمىدا مەخسۇس ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى.

گېرمانىيە « ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتى » تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان بۇقېتىمقى مۇھاكىمە يىغىنىغا، بەزى ھەربى مۇتەخەسسىلەر، پىراپېسور ۋە ئالىملار، شۇنداقلا گېرمانىيەدىكى ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتلىرىنىڭ مەسئۇللىرى تەكلىپ قىلىندى. « شەرقىي تۈركىستان (ئۇيغۇرىستان) مىللىي قۇرۇلتىيى » نىڭ باش كاتىۋى ۋە « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ رەئىسى ئەسقەرجانمۇ بۇقېتىمقى يىغىنغا ئالاھىدە تەكلىپ بىلەن ئىشتىراك قىلدى.

يىغىندا، « ئىنسان ھەقلىرىنى قورال كۈچى ئارقىلىق قوغداش ئىمكانىيىتى بارمۇ؟ كوسوۋا مەسىلىسىگە قوراللىق ئارىلىشىشنىڭ پايدا - زىيانلىرى قايسى؟ » دىگەن مەسىلىلەر ئۈستىدە توختۇلۇق ھالدا مۇھاكىمە قىلىندى.

ئەسقەرجان يىغىندا قىلغان سۆزىدە، شەرقىي تۈركىستاندا ئۇيغۇرلارنىڭ ئىنسانى ھەق - ھوقۇقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىش ئەھۋالى ھەققىدە تەپسىلى مەلۇمات بېرىپ ئۆتتى ھەمدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ، « شىمالى ئاتلانتىك ئەھدى تەشكىلاتى » قىسىملىرىنىڭ كوسوۋا مەسىلىسىنى قورال كۈچى بىلەن ھەل قىلغانلىقىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىنى ۋە دۇنيادىكى ھېچبىر خەلقنىڭ ئالىق قائىدە - پىرىنسىپلارغا ئەمەل قىلماي كەلگەن خىتايغىمۇ بوخىل ۋاستىنى قوللىنىشىنىڭ توزلىمۇ زۆرۈرلىكىنى بايان قىلىپ ئۆتتى.

بېرلىن ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پىراپېسورى ۋە خىتايشۇناس ئالىم دومەس ئەپەندى بۇقېتىمقى يىغىندا قىلغان سۆزىدە، خىتايدا ئىنسان ھەقلىرىنىڭ دەپسەندە قىلىنىش ئەھۋالى ھەققىدە سۆزلەپ كېلىپ، ئۇيغۇرلار مەسىلىسىدىمۇ ئالاھىدە توختۇلۇپ ئۆتتى.

يىغىن جەريانىدا، گېرمانىيەدىكى « خەلقئارا ئىنسان ھەقلىرى تەشكىلاتى » تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان « تىبەت ۋە شەرقىي تۈركىستاندا تېرور » دىگەن تېمىدىكى كىتاپ كۆرگەزمىگە قويۇلۇپ سېتىلدى. بۇقېتىمقى ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنى ئىككى كۈن داۋام قىلدى.

[illegible]:

مۇشتىرلىرىمىزغا مەلۇم بولغاىكى، گېزىتىمىز قوش ھەپتىلىك سىياسى - ئىلمىي گېزىت بولۇپ، تەھرىر بۆلۈمىمىز ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى مىللىي مۇجادىلىمىزغا مۇناسىۋەتلىك تۈرلۈك شەكىل ۋە ھەجىمدىكى خەۋەر - ئۇچۇر ۋە ماقالىلارنى، شۇنداقلا شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىياسى، ئىقتىسادى، دىنى، تارىخى، مەدەنى - مائارىپ ۋە باشقا ھەممە ساھەلىرىگە مۇناسىۋەتلىك ئىلمى ماقالە ۋە مۇلاھىزە خارەكتىرلىك ئەسەرلەرنى، تۈرلۈك ژانىرلاردىكى ئەدەبى ئەسەرلەرنى قوبۇل قىلىدۇ، ھەجىمى جەھەتتە « ئىستىقلال » گېزىتىگە مۇۋاپىق كەلمىگەن چوڭ ئېپتىكى ئەسەرلەر « بىرلىك » ژورنىلىدا ئېلان قىلىنىدۇ ۋە ھەتتا كىتاپ شەكلىنى ئالغان رومان، تارىخى ئەسلىمە، قىسسە، شېئىرلار توپلىمى ۋە باشقا شەكىلدىكى ئەتقىقات ئەسەرلىرى مىللىي قۇرۇلتاي مەركىزى ئورگىنى تەرىپىدىن كىتاپ شەكلىدە نەشر قىلىپ تارقىتىلىدۇ، بۇندىكى مەقسىدىمىز، ئوتتۇرا ئاسىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىنى ئاساس قىلغان دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان يازغۇچى - شائىر، ئەدىپ، ئەتقىقاتچى ۋە پايلاسوپلىرىمىزغا نەشر قىلىش ۋە تارقىتىش جەھەتتە قولايلىق شارائىت يارىتىپ بېرىشتىن ئىبارەت، بۇمۇ مىللىي قۇرۇلتىيىمىزنىڭ نىزامنامىسىدا كۆرسىتىلگەن خىزمەت ئىبارەت، شۇڭا ھەرقايسى ئەللەردىكى قەلەمكەشلىرىمىزنى ۋە پىروگراممىلىرىمىزنىڭ بىردىن ئىبارەت، شۇڭا ھەرقايسى ئەللەردىكى قەلەمكەشلىرىمىزنى ۋە ئوقۇمۇشلۇق زاتلىرىمىزنى پوچتا ۋە تۈرلۈك يوللار ئارقىلىق بىز بىلەن بىۋاستە ئالاقىلىشىشنى ۋە بىزنى نادىر ئەسەرلەر بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشىنى ئۈمۈت قىلىمىز. كېلىڭلار، قولنى قولغا بېرىپ، مۇقەددەس قەلەم كۈرىشى ئۈچۈن بىرلىكتە ئاتلىنايلى!

سىزلەرگە چەكسىز ھۆرمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن:

« ئىستىقلال » گېزىتى ۋە « بىرلىك » ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمى

گېرمانىيەدىكى ئۇيغۇرلار نورۇز بايرىمىنى قۇتلۇقلىدى

ھەر يىللىق نورۇز بايرىمىنى تۈرلۈك شەكىللەر بىلەن قۇتلۇقلاپ كەلگەن گېرمانىيەدىكى ئۇيغۇرلار، بۇ يىللىق نورۇز بايرىمىنى « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » قارمىقىدىكى ئۇسسۇلچىلار سەنئەت گۇرۇپپىسىنىڭ ئەسىرلىك ۋە جوشقۇن ناخشا - ئۇسسۇل نومۇرلىرى بىلەن قىزغىن كەيپىيات ئىچىدە قۇتلۇقلىدى.

4 - ئاينىڭ 1 - كۈنى كەچتە گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە ياشاۋاتقان بارلىق ئۇيغۇرلار كۆركەملىك بىر زالغا توپلىنىپ، ميۇنخېن شەھرىدىكى بىرجۇپ ئۇيغۇر قىز - يىگىتنىڭ توي مەرىكىسىگە بىرلەشتۈرۈپ، بۇيىللىق نورۇز بايرىمىنى جوشقۇن كەيپىيات ئىچىدە قۇتلۇقلىدى. توي ۋە بايرام مۇراسىمىدا، « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » تەشكىللىگەن ئۇيغۇر ئۇسسۇلچىلار سەنئەت گۇرۇپپىسى جەڭگىۋار كۆرەش تۈسىنى ئالغان ناخشا - ئۇسسۇل نومۇرلىرىنى ئورۇنداپ، مۇراسىمدىكى 100 دىن ئارتۇق ئانا - ئانا ۋە ئاكا - ھەدىلىرىنى چەكسىز ئۇيغۇلاندۇردى.

بولۇپمۇ ئۇلار ئورۇندىغان « شەرقىي تۈركىستان ئۇسسۇلىرى ئىستىقلال مارشى »، مۇراسىمدىكىلەرنىڭ ئالاھىدە ئالقىشىغا مۇيەسسەر بولدى. 10 دىن ئارتۇق قىز - ئوغۇل ئۇسسۇلنىڭ جاراڭلىق ھالدا ئورۇندىغان ۋە گېرمانىيەدە سىياسىي پاناھلىق تىلەپ تۇرۇۋاتقان ئالىمجىن تەرىپىدىن يېزىپ چىقىپ ئۇسسۇلچىلارگە تەقدىم قىلىنغان « ئۇسسۇلچىلار ئىستىقلال مارشى » نىڭ تولۇق تېكىستى تۆۋەندىكىچە:

ئىستىقلال يولىدا ئاقتى قېنىمىز،
ئەي ۋەتەن سەن ئۈچۈن پىدا جېنىمىز،
مۇستەقىل، باياشات، ھۆر ھايات ئۈچۈن،
جانغا - جان، قانغا - قان، قىساس ئالىمىز!

ئوغۇز، ساتۇق، بۇغرالارنىڭ ئەۋلادلىرىمىز،
تارىخلاردا دەۋران سۈرگەن ئەجدادلىرىمىز،
پاكىزلايمىز يۇز - كۆزۈڭنى ئىسسىق قان بىلەن،
بەل باغلىدۇق ياۋغا قارشى، كۆرەش ئەھدىمىز!

ميۇنخېندىكى ئۇيغۇر ئۇسسۇلچىلىرى سەنئەت گۇرۇپپىسى يېقىندا قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇلار 20 گە يېقىن ئۇيغۇر ئۇسسۇلچىدىن تەركىب تاپقان، بۇ سەنئەت گۇرۇپپىسىغا « ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان بىرلىكى » نىڭ ئەزالىرىدىن دىلنار خانىم، پەرىدە خانىم ۋە ئالىمجانلار بىۋاستە رىياسەتچىلىك ۋە يېتەكچىلىك قىلىپ كەلمەكتە. دۇنيادا 220 مىڭ ئەزاسى بولغان ۋە ياۋروپادىكى ئەڭ چوڭ ئىسلام تەشكىلاتى ھېساپلانغان « ياۋروپا مىللىي كۆرۈش تەشكىلاتى » يېقىندا بۇ ئۇيغۇر ئۇسسۇلچىلىرى سەنئەت گۇرۇپپىسىنى ئۆزلىرىنىڭ پات يېقىندا ئۆتكۈزىدىغان يىللىق ئومۇمىي قۇرۇلتىيىنىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا ئۇيغۇرچە ناخشا - ئۇسسۇل نومۇرىنى ئورۇنداپ بېرىشقا تەكلىپ قىلدى.

قېرىنداش گېزىت - ژۇرناللىرىمىزغا سالام!

[illegible]

« ئىستىقلال » گېزىتى تەھرىر بۆلۈمى

گېزىتنىڭ ساھىبى قۇرۇلتاي نامىدىن:
ئەنۋەرجان
مەسئۇل مۇھەررىر:
پەرھات مۇھەممىدى
تەھرىر : تۇرغۇنجان ئالاۋۇدۇن
مونتاژ : ئۆمەرجان شاھيارى
كورېكتور: ئۇچقۇن قەشقىرى

تەھرىرھەيئەت ئەزالىرى:
ھاجى ياقۇپ (تۈركىيە)
ئابلىكىم باقى (تۈركىيە)
سىدىقھاجى روزى (ئامېرىكا)
ئەخمەت ئىگەمبەردى (ئاۋستىرالىيە)
سىيتجان قەيسەر (ئۆزبېكىستان)
ئەختاخۇن ئەركىن (سەئۇدى ئەرەبىستان)
ئەسقەرجان (گېرمانىيە)
قەھرىمان غوجامبەردى (قازاقىستان)

گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مۇقىنەسى ئاپتورلىرىمىزغا ئائىتتۇر، گېزىتىمىزگە ئەۋەتىلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ، ۋەتەن ھەققىدىكى مۇھىم ئاخبارات - ئۇچۇرلارغا مۇۋاپىق ھەق بېرىلىدۇ.

ياردەم بېرىشنى خالىغان ۋەتەنداشلىرىمىز ئۈچۈن بانكا ھېساپ نومۇرىمىز:
HypoVereinsbank
Konto Nr:
43728446
BLZ:70020270

ئادرېسىمىز:
Ostturkistanischer
(Uigurischer)
National Kongress
Landwerstr 17
80336 Munchen
Germany
Tel:
0049 89 55 86 99 86
Fax:
0049 89 55 86 99 87